بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النَّحل ގެ މާނަ

سُورة النَّحل — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢٨)

أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوهُۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝١ يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرُوٓاْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱتَّقُونِ ۝٢ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۚ تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝٣ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِن نُّطۡفَةٖ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٞ مُّبِينٞ ۝٤ وَٱلۡأَنۡعَٰمَ خَلَقَهَاۖ لَكُمۡ فِيهَا دِفۡءٞ وَمَنَٰفِعُ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ۝٥ وَلَكُمۡ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسۡرَحُونَ ۝٦ وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ إِلَىٰ بَلَدٖ لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِۚ إِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ۝٧

މުފްރަދާތު

أَتَىٰٓ أَمۡرُ ٱللَّهِ = اللّه ގެ أمر ދުވަހު އައުމަށް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ❁ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوهُ ۚ = ފަހެ އެ އަވަސްކުރުވަން
ނުލާށެވެ. ❁ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެކު މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ
މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝١ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތިން. (އެކަލާނގެއާ
ބައިވެރިކުރާ ތަކެތިން) ❁ يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ = وحى އާއި رحمة އާއެކު اللّه ملائكة ބާވައްލަވައެވެ. ❁
مِنۡ أَمۡرِهِۦ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން. ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހެއްގެ މައްޗަށް. ❁
مِنۡ عِبَادِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ أَنۡ أَنذِرُوٓاْ = އެއީ އިންޒާރުދީ (ބިރުވެރިކުރުވާށެވެ) އެންމެ إنذار
ކުރުވާށެވެ. ❁ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ = އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން حق إله އަކު
ނުވާކަން. ❁ فَٱتَّقُونِ ۝٢ = ފަހެ އެހެންވީ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ!
ބިރުވެތިވާށެވެ.! خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ = އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިންހައްދަވައިފިއެވެ. ❁ بِٱلۡحَقِّ ۚ =
حقّ ގޮތުގައި. (عدل ވެރިގޮތުގައި) تَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝٣
= އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެތިން. ❁ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ = އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ. ❁ مِن
نُّطۡفَةٖ = نطفة އަކުން. (މަނިކޮޅަކުން) ❁ فَإِذَا هُوَ = ފަހެ އެއިނަގޮތުން އޭނާވެއެވެ. خَصِيمٞ مُّبِينٞ ۝٤ =
بيان ވެގެންވާ ދެބަސްވެރިއަކަށް. ❁ وَٱلۡأَنۡعَٰمَ = އަދި نَعَم ޖަނަވާރު. (އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.) خَلَقَهَاۖ لَكُمۡ
= ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެތަކެތި ހެއްދެވިއެވެ. ❁ فِيهَا دِفۡءٞ = އޭގައި ހޫނުކަންވެއެވެ. (ފިނިން
ރައްކާތެރިވުން ލިބުމުގެ ތަކެތިވެއެވެ.) ❁ وَمَنَٰفِعُ = އަދި ގިނަގުނަ منفع ތަކާއި.❁ وَمِنۡهَا تَأۡكُلُونَ ۝٥
= އަދި އޭގެން ތިޔަބައިމީހުން ކައިއުޅެއެވެ.❁ وَلَكُمۡ فِيهَا جَمَالٌ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޭގައި ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރީތިކަން
ލިބިގެންވެއެވެ.❁ حِينَ تُرِيحُونَ = ހަވީރުވަގުތު ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެތި ގެނައުމުގައި ގެއަށް ގެންނަހިނދު.❁
وَحِينَ تَسۡرَحُونَ ۝٦ = އަދި ހެނދުނުވަގުތު ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓާލުމަށް އެ ޖަނަވާރު ނެރެހިނދުގައެވެ.

۞ ﴿وَتَحۡمِلُ أَثۡقَالَكُمۡ﴾ = އަދި އެސޫތުތަކުން ކަލޭމެންގެ ބަރުދުފުލައިދެއެވެ. (ބުރުތަކާއި ދުވަލައިދެއެވެ.) ۞ ﴿إِلَىٰ بَلَدٍ﴾ = ރަށަކަށް. (އެއްރަށުން އަނެއްރަށަށް)۞ ﴿لَّمۡ تَكُونُواْ بَٰلِغِيهِ﴾ = އެރަށަށް އެތަކެތި ފުރުކާލެވޭނޭ ބަދަނުކަލުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ﴿إِلَّا بِشِقِّ ٱلۡأَنفُسِ﴾ = ނަފްސުތަކަށް ދުވަރުކުރެވިގެންމެނުވީ. ۞ ﴿إِنَّ رَبَّكُمۡ﴾ = ހަމަކަލޭމެންގެ رب އީ. ۞ ﴿لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަން ތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الله ގެ أمر ފުރިގެ އަވަހެށްޖެހެއެވެ. ފަހެ އެކަން އަވަސްކުރުވުން ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ. مشرك ންގެމީހުން الله އާއި ބައިވެރިކޮށް އެ شريك ކުރާ އެންމެހައި ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

• ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވާ الله ގެ أمر ފުރާވުމަކީ ބަސްބަޔާނުކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތަކަށެވެ. (١) ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފޮނުއްވުމެވެ. (٢) އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވީ އެއީ مشرك ންގެ މީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ عقوبة އައުމުގެ ވާހަކައެވެ. (٣) އަދި އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވީ އެއީ قيامة ދުވަސް އަންނަންވާނެކަމެވެ. والله أعلم

(٢) އަދި އެކަލާނގެ أمر ފުރުން وحي އާއިގެން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ملائكة އާ ފޮނުއްވައެވެ. އެއީ އެ نبي ބޭކަލުން ނަބީން رسول ބޭކަލުން މީސްތަކުންނަށް ފޮނުއްވުމަށެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި އަޅުކަން ކުރެވޭނެ إله އަކީ އެކަލާނގެ އެކަނިކަމުގެ إنذار ދިނުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން މިކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (މިކަލާނގެއާއި އެނޫން ފަރާތަކާ شريك ކުރުމާ ދުރުގައި ބިރުވެތިވާށެވެ!)

(٣) އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ހަމަ عدل ވެރިކަމާގައެވެ. حقّ ކަމާގައެވެ. އެ مشرك ންގެ މީހުން އެކަލާނގެއާ އެ شريك ކުރާ ތަކެތި ހުރިހައި ތަކެތިން އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤) އަދި މަނިކުނުގައިވާ ތަކެއްޗުން އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވިއެވެ. (އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވުމުގައި އެތައް دَوْرُ ތަކެއްގައި ބާރުތަކެއްގެ ފުރިހަމަ އިންސާނަކު އަށާ ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައެވެ.) ދެން އެހައިރުން އިންސާނާ ޙަޤީ ދުޝްމަނިއަކު ކަމުގައިވެއެވެ. (الله ގެ قدرة ތެރިކަން قبول ނުކުރާ އެކަލާނގެއާ ދިމާ ދުޝްމަނި އަކު ކަމުގައެވެ.)

(٥) އަދި އެކަލާނގެ نَعَم ތަކަށް ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ جمل އާއި، ގެރިއާއި، ބަކަރިއެވެ.) އޭގައި ކަލޭމެންގެ ހިފާފުރުގެއެވެ. (އެބަހީ: އޭގެ ކަށިރިތަ އިސްތަރިން ހިނިން ސަލާމަތްވާން ފެހޭން ހެދުންގަތް ފެއްވިގެވެ.) އަދި އެހެނިހެންވެސް ގިނަގިނަ منفع ތައް މީސްތަކުންނަށް އޭގައި ފެއްވިގެވެ. (އޭގެ ކިރުއި - އޭގެމައްސަށް ސަވާރުވުމާއި - ދަނޑު ހެއްދުމުގައި ފަސްގަނޑު ބުރުގެ ކަނޑަކައި ފުރަޅު ފުރިހަމަދާއި އަދިވެސް އެތަކެއް ބައިވެރި މަންފާތަކެވެ.) އަދި އޭގެ މާހާއި ސަރުހީ ކަލޭމެން ކައި ހަދަމުއެވެ.

(٦) އަދި ހަވީރުގެ ވަގުތުގައި އެސޫތުވެރިން ހުއިހައްޓާނުވީގެން ގެންނަހިނދާއި އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތު އެސޫތުވެރިން ހުއިހަށްފޯނުޖަހާ ނަގާގެން ގެންދިޔުމުގައި ކަލޭމެންނަށް ޒީނަތް ރިވެތިކަމާއި ފުރިހަމަކަންވެއެވެ.

(٧) އަދި އެސޫތުން އަނެއްރަށަށް ކަލޭމެންގެ ބަރުތަކާއި އެސޫތުތަކުން އުފުލައިދެއެވެ. އެބައެއްބައިވަރު ނުކުރެވޭގެތާއި ބަރުދަލުސައްކަތްކޮށްގެން އެރަށްރަށަށް ފޯރުން ބައިކަ ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. (އެފަދަ ތަންތަނަށް އެސޫތުތަކުން އެތަކެއްޗެ އުފުލައިދެއެވެ.) ހަމަކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ رب އީ އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަން ތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެކަން يقين އެވެ.

وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ وَٱلْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى ٱللَّهِ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۚ وَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً ۖ لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ وَٱلْحَمِيرَ = އަދި އަސްއާއި بَغَلُ އާއި حِمَار (އުޅަނދުގެ ގޮތުގައިވާ.) ❁ لِتَرْكَبُوهَا = އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވުމަށްޓަކައި. ❁ وَزِينَةً = އަދި ޒީނަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ❁ وَيَخْلُقُ = އަދި އުފައްދަވައެވެ. ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނުދަންނަ އެއްޗެހިވެސް. ❁ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. (اللّٰه تعالى އަށް خاصّ ވާ ގޮތުގައެވެ.) ❁ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ = حقّ ސީދާމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުން. ❁ وَمِنْهَا جَآئِرٌ = އަދި އެމަގުތަކުގެ ތެރެއިން ގޮނޑުވާމަގެވެ. (شيطان ގެ މަގުތަކެވެ.) ❁ وَلَوْ شَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެންމެހައި އެކަލާނގެ ތެދުމަގަށް ހިދާޔަތްދެއްވީހެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِىٓ = އެއީ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން ބާވައިލެއްވި. ❁ لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ = އެފެނުން ތިޔަބައިމީހުން ބޯންވެއެވެ. ❁ وَمِنْهُ شَجَرٌ = އަދި އެފެނުން ގަސްގަހާގެހިވެއެވެ. (ގަސްގަހާގެހި ހެދެއެވެ.) ❁ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ = އެތަނުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދިރޭތަކެތި ހުއްޓާލާ حيوان ތަކަށް ކާން ދޫކޮށްލަ ތިބެތެވެ. ❁ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ = އަދި އެފެނުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަނޑުވެރިކަން ހެއްދަވައެވެ. ❁ وَٱلزَّيْتُونَ = އަދި ޒައިތޫނާއި ❁ وَٱلنَّخِيلَ = ކަދުރު ގަސް ❁ وَٱلْأَعْنَٰبَ = އަދި ޢިނަބު ގަސްތަކާއި (ހެއްދަވައެވެ.) ❁ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = އަދި ހުރިހާ މޭވާތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ހެއްދަވައެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ހެކިތަކެއް ވެއެވެ. بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެވެ. (اللّٰه ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ دليل ތަކެވެ.) ❁ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ = ވިސްނާފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށް. ❁ وَسَخَّرَ لَكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލައްވާ ދިއްކޮށްދެއްވިއެވެ. ❁ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. ❁ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު. ❁ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ = އަދި ތަރިތަކަށް އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގެ ދަށުން ކިޔަމަންވެގެންވެއެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ❁ لَءَايَٰتٍ = ހެކިތަކެއް ވެއެވެ. بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެވެ. ❁ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ = ބުއްދިވެރި ބަޔަކަށް. (އަޤްލުވެރި ބަޔަކަށް.) ❁ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި

ހެއްދެވިފައިވާ ތަކެތި. (ޖަނަވަރު ހެދުމުގެ.) ﴿فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ = ބިމުގައި. ﴿مُخۡتَلِفًا أَلۡوَٰنُهُۥٓ﴾ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވާގޮތަށް. ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةً﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެބަވެއެވެ. ﴿لِّقَوۡمٖ يَذَّكَّرُونَ ١٣﴾ = وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަ ބަޔަކަށް.

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި އަސްއާއި بَغَل އާއި حِمار އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ އެތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން ދަތުރުފަތުރު ކުރުމަށާއި ޒީނަތްތެރިކަމެއްގެގޮތުން ސަވާރުވެ ހެދުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނޭ ތަކެތި އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ. (އޭގެތެރޭގައި ރޮކެޓާއި މިސައިލް އަދި މޮޓަރުކާރުތަކެވެ. އަދި މުސްތަޤްބަލުގައި އުފެދެންއޮތް ތަކެތިވެސް ހިމެނެއެވެ.)

(٩) އަދި حقّ ސީދާމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުން އޮތީ الله تعالى އަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި މަގުތަކުގެ ތެރޭގައި ގޮތްމަގުތައްވެއެވެ. އަނިޔާވެރިމަގު ވެއެވެ. (އެއީ شيطان އާގެ މަގެވެ.) އަދި الله تعالى އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ތިޔަ އެންމެންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދޭނެއެވެ.

(١٠) އަދި އުޑުން ފެންވައްސަވައިދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ. އެފެން ކަލޭމެން ބޮއިމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެފެނުން ގަސްގަހާގެހި ފުރެއެވެ. އެގަސްތަކުގައި އެއްޗެހި ގެރިބަކަރިތަކާއި ކަލޭމެން އެހެނިހެން ޖަނަވާރުތަކަށް ކާންދިނުމަށް ހަމަ ކަލޭމެން ރައްކާކުރެއެވެ.

(١١) އަދި އެފެނުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދަނޑުބަރު ހައްދަވައިދެއްވައެވެ. އަދި ޒައިތޫނާއި ކަދުރު ރުއްގަހާއި މޭވާ ތަކެތި ފަދަ އެއްޗެހި ބިމުން ހައްދަވައިދެއްވަނީ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ކަންތައްތައް ފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށް (الله ގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދަލީލު) دليل ހުރެއެވެ.

(١٢) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލާއި އަދި އިރާއި ހަނދު ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ތަރިތައް ވެސް އެކަލާނގެ أمر ފަދައިން ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވަނީ އެކަލާނގެ ބާރުފުޅުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ބާރުގެ دليل ކަމަށް ނިޝާނެއް ހުރެއެވެ. ހަމަގައިމު حجّة ވާނެ ކަންތައްތަކެވެ. ވިސްނާ ބުއްދިވެރި ބަޔަކަށެވެ.

(١٣) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބިމުގައި ހައްދަވާފައިވާ ތަފާތު ކުލަކުލައިގެ ތަކެތިވެސް (އެބަހީ: އެތަކެތީގެ ކުލަތައް ނިޒާމް ދީގެން ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތި) އެތަކެތީގެ ތަފާތު ކުލަތައް ހުރުމަކީ އެކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމުގެ دليل ކަމަށްވާ ކަންތައްތަކެވެ. وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަ ބަޔަކަށެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٍ ۚ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ = ކަނޑު ކިޔަމަންކުރެއްވީ. ۞ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ = އެއިން ކަލޭމެން ކެއުމަށް. (އޭގެ މަސްކެއުމަށް) ۞ لَحْمًا طَرِيًّا = ތާޒާމަސް. ۞ وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ = އަދި އެތަނުން ކަލޭމެން ނެރުމަށް. ۞ حِلْيَةً = ގަހަނާ. (ގަހަނާ ހެދުމަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެތި) ۞ تَلْبَسُونَهَا = ކަލޭމެން އެގަހަނާތައް އަޅާ. ۞ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ = އަދި ނައުތަކަށް ކަލޭ ދެކެނީއެވެ. ۞ مَوَاخِرَ فِيهِ = އޭގައި ފަޅައިގަނެފައިވާ ހާލު. ۞ وَلِتَبْتَغُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެދިހޯދުމަށެވެ. ۞ مِنْ فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން. ۞ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ = އަދި އެކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ. ۞ أَن تَمِيدَ بِكُمْ = ކަލޭމެންނާއިގެން (ބިންގަނޑު) حركاة ވެ ނުހެލުމަށްޓަކައި. ۞ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا = އަދި ކޯރުތަކާއި މަގުތައްވެސް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ۞ لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ = ކަލޭމެން ތެދުމަގަށް ... ۞ وَعَلَٰمَٰتٍ = (އަދި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ) علامة ތަކެއް. (އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.) ۞ وَبِٱلنَّجْمِ = އަދި ތަރިތަކުން. ۞ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުން މަގުފެނެނީއެވެ. ۞ أَفَمَن يَخْلُقُ = ފަހެ ހައްދަވާ ފަރާތާ. ۞ كَمَن لَّا يَخْلُقُ = ތަކެތި ނުހައްދަވާ ފަރާތާ އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ نصيحة އާއި وعظ ނުލިބެނީހެއްޔެވެ؟ ۞ وَإِن تَعُدُّوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގުނާ عدد ކުރިޔަސް. ۞ نِعْمَةَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نعمة . ۞ لَا تُحْصُوهَآ = އެ نعمة ތައް ކަލޭމެންނަށް ނުގުނެވޭނެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ. ۞ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ = ... رحمة ... ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا تُسِرُّونَ = ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާ ކަންތައް. ۞ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްވެސް. ۞ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެހި ތަކެތި. (އެބުދުތައް) ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ۞ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا = އެތަކެތި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ. ۞ وَهُمْ

تُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި އެތަކެތިވެސް އުފެއްދެވިގެންނެވެ. ۞ أَمْوَاتٌ = އެއީ މަރުވެފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ غَيْرُ أَحْيَاءٍ = ދިރުމެއްވާ ތަކެއްޗެއްނޫނެވެ. ۞ وَمَا يَشْعُرُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ۞ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ = އެތަކެތި محشر އަށް ފޮނުއްވޭ ކޮންއިރަކުންކަންވެސް / ނުވަތަ އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ފޮނުއްވޭ ކޮންއިރަކުންކަން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ކަނޑު ކިޔަމަންކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން އެކަނޑުގެ ތާޒާމަސް (ބޮނޑިއެން / ނުވަތަ ހިކިއެން) ކެއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަނޑުން ކަލޭމެން އަޅައިގަންނަ ގަހަނާ ނެރުމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ: ގަހަނާގައި ބޭނުންކުރާ ރަތްމުށި ފަދަ ތަކެތި ނެރުމަށެވެ.) އަދި ނަވުތައް ފަޅާފަޅާ އެކަނޑުގައި ހުރަސްކޮށް ދުއްވާތަން ކަލޭމެން ދެކެއެވެ. އެއީ الله ގެ فضل ތަކުން ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށެވެ. (އެބަހީ: ވިޔަފާރި ދަތުރު ފަދަ ކަންކަމުގެ ފައިދާ ލިބިގަތުމަށެވެ.) އަދި އެކަންކަމުން ކަލޭމެން الله އަށް شكر ކުރުމުގެ مقصد ގައެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެންނާއިގެން ބިންގަނޑު حركة ނުކޮށް އަދި ނުހެލުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖައްސަވައި ހަރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވުމުގައި މަގުފިލަބަން ފެންނަ ކޯރުތައް އެކަލާނގެ ބިމުގައި ކުރުވައިފިއެވެ.

(١٦) އަދި (އެކި ފަރުމާގައި) ބައްޓަން ވެފައިވާ ވިޔަފާރި ތަކެއް ... علامة ތައް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި ތަރިތަކުގެ ވަސީލަތުން މީސްތަކުން ބަޔަކު މަގު ދެނެގަނެއެވެ.

(١٧) އަދި (މި عَجائب ތަކާއި ޚަލްޤު ކުރައްވާ ...) ... ... (އެބަހީ ...: ... ؟ ... ...) ... الله ގެ ... شريك ... ... ؟) ... ... وعظ އާއި نصيحة ... ... ؟

(١٨) އަދި ކަލޭމެން الله ގެ نعمة ތައް ގުނާ عدد ކުރަން ... ... الله ވަނީ ... ... رحمة ... ...

(١٩) އަދި ކަލޭމެން ... ... الله ... ...

(... ... ... جزاء ... .)

(٢٠) އަދި ... يعنى: مشرك ... الله ... ... دعاء ... ... (އެބަހީ: ... ...

(٢١) ... ... (... أصل ... ...) ... ... محشر ... ... محشر ... ...

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ فَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْأَخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

ލަފްޒުމާނަ

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ = ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކަކު إله އެވެ. ❁ فَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ފަހެ إيمان ނުވާ މީހުންނަކީ. ❁ بِٱلْأَخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ❁ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި إنكار ކުރާ حال ގައެވެ. ❁ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ އަދި އެމީހުންނަކީ ބޮޑާވެގެންނެވެ. كِبْرُ ވެރިވެގެންނެވެ. ❁ لَا جَرَمَ = حقّ ގޮތުގައެވެ. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން ސިއްރުކުރާހާކަމެއް. ❁ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކުރާހާކަމެއް. ❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ = ކިބުރުވެރިވާ / ބޮޑާވާ މީހުންނަށް ލޯބިނުވެވޮޑިގެ ނުވަންނަވައެވެ. ❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ = އެއީ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ޚުރާފާތް ނުބައި باطل ވާހަކަތަކެވެ. ❁ لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ = އެއީ އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް އުފުލުމަށެވެ. ❁ كَامِلَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = ފުރިހަމަކޮށް قيامة ދުވަހުން. ❁ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم = އަދި އެމީހުން މަގުފުރެއްދި މީހުންގެ ފާފަތަކެއް. ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ = އެއްވެސް އެނގުމަކާ ނުލައި. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުން އުފުލާ ފާފައީ ނުބައިކަމެވެ. ❁ قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން مَكَرُ ހެދިއެވެ. (ނުބައި ރޭވުން ރޭވިއެވެ.) ❁ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم = ފަހެ الله ގެ ކޯފާގެ أمر ފޮނުވި އެމީހުންގެ ބިނާކަން ތަކަށެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ = އެތަންތަނުގެ ބިންގަލުން ފެށިގެން. ❁ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ = ފަހެ އެމީހުންގެ މަތީގައި (އެބިނާގެ) ފުރާޅު ވެއްޓިއްޖެއެވެ. ❁ مِن فَوْقِهِمْ = އެމީހުންގެ މަތިން. ❁ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ = އަދި އެމީހުންނަށް عذاب އައެވެ. ❁ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް إحساس އެއް ނުކުރެވޭ ގޮތުންނެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއްކަލާނގެވަންތަ އެންމެ إله އެކެވެ. ފަހެ آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި މުޅިން إنكار ވެފައެވެ. الله ގެ އެއްކަލާނގެވަންތަކަން قبول ނުކުރެއެވެ. وعظ އާއި نصيحة އާއި އެއްޗަކަށް ނުވަސްނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އުފަހި ބޮޑާވެފައެވެ. كِبْر ވެރިވެފައެވެ.

(٢٣) حقّ ގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަމާ ކަމެއްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ كبر ވެރިވާމީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٢٤) އަދި آخرة قبول ނުކުރާމީހުންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްހޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. "އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދައްކާވައިވާ ތާކުންތާ ނުޖެހޭ باطل ވާހަކަތަކެވެ."

(٢٥) އެމީހުން އެހެން އެބުނީ قيامة ދުވަހުން ހަމަ ބޮޑާބަރަން ފުރިހަމަކޮށް އެމީހުންގެ ފާފަތައް އުފުލުމަށެވެ. އަދި އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތި އެމީހުން މަގުފުރެއްދިމީހުންގެ ފާފައިގެ ބުރައިންވެސް އުފުލުމަށެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އުފުލި ފާފަތަ ބަރުކަމުގެ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރީގެމީހުން ނުބައި ކޮޅުންތަކެއްކާ رسول ންނާ އިދިކޮޅަށް مَكْرُ ތަކެއްކުރިއެވެ. ދެންފަހެ الله ގެ ކަލާގެ أمر ފުރުދު އެމީހުންގެ بِنَاء ތަކަށް އައިސް ބިންގަނޑުން ފުރިގެން އެތަން ހަލާކުވިއެވެ. އަދި ފުރާޅުވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް ވެއްޓި އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް إحساس އެއްވެސްނުވެ އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب އައީއެވެ.

- ދަންނަންވާނެވެ! މިއާޔަތުން މިރިސާލަތުގެ ދިނުމާދޭ މީހުންނަކީ نَمْرُودُ بنُ كَنْعَان އާއި އޭނާގެ މީހުންކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ إبراهيم عليه السّلام ގެ إله ހާލު އެ إله قتل ކުރުމަށް އުޑުމައްޗަށް ބޭނުންވެގެން އަރާވާ ބުރުޒެއް ބިނާކުރިއެވެ. އަދި އޭ ގަސްދުކުރިކަމަށް އަރަން މަތިވެރިވުމަށް إله ނުފެނުނެވެ. އަދި الله تعالى އުޑުގެ ބިނާ ބިންގަނޑުން ފުރިގެން ހަލާކުކުރެއްވި އެތަނގެ ފުރާޅުވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ހަމަރުސްތާކަ އަހަރު ދުނިޔެގައިގެ ދުނިޔެ ހާސިލުކުރިއެވެ. ދެންފަހެ الله تعالى އެކަމުގެ ނަމާދަން މަދިރިއެއް ވައްދަވައި އެމީހުން ސިކުނޑިގައި ދަތިގަނޑު އިންސާނުކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެ نَمْرُود އަށް ދުއިފުރާކަމުގައިވާ މުޅިދުވަހު އޭނާގެ ބޯގައި ތޮޅިކަމެވެ. އޭނާ މަތިވިހާކަމުގައިވާ އުޑުގެ ތަޅައިހާކަމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم = تفسير الطّبرى =

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَـٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْـَٔاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދެން قيامة ދުވަހުން. ۞ يُخْزِيهِمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވައި ދެރަކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَيَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ شريك ވެރިން شريك ކޮށް ހަދައި ކޮބައިތޯއެވެ؟ ۞ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَـٰٓقُّونَ فِيهِمْ = އެމީހުންނާއިމެދުގައި ކަލޭމެން مشرك ން (ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ) خلاف ވެ ހަދައިގެންވި. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = علم ދެވުނު މީހުން ބުނެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުގެ ދެރަވުމާއި ނުބައިކަން ވެއްޖެއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ ۞ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = އެއި ملائكة ތަކުން އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިފާ މީހުންނެވެ. ۞ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ۞ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ أمر ދެކޮށް (އެދުވަހުން) ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާނޫންނެވެ. ۞ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍۭ = (އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. ۞ بَلَىٰٓ = އެއްޗެކަމަކުންވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއްސެއްތޯއެވެ؟ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެ ދަންނަވައިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު. ۞ فَٱدْخُلُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ! ۞ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން. ۞ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެތާ ދެމިތިބޭމީހުން. ۞ فَلَبِئْسَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ = ކިބުރުވެރިން (ބޮޑާވެރިންގެ) ތިބޭ (ގޮތިމަގަތަން) ۞ ۞

وَقِيلَ = އަދި (ބުނެވިއްޖެއެވެ.) ސުވާލުކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = تقوى ވެރިވި މީހުންނަށް. ۞ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ قَالُوا۟ خَيْرًا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ ހެޔޮވެ. ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = ހެޔޮކަންތައްކުރި މީހުންނަށްވެއެވެ. (إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް ވެއެވެ.) ۞ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا = މި ދުނިޔޭގައި. ۞ حَسَنَةٌ = ހެޔޮކަން. / الله ގެ حضرة ގައި كرامة ވެއެވެ. ۞ وَلَدَارُ

ٱلْأَخِرَةَ = އަދި ކަނޑަވަރުންވެސް آخرة ގެ ގެދޮރެވެ.۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުންނާނެ ގެދޮރުތަކަކީ ކަނޑައެޅިގެން نعمة ގެ ގެދޮރެކެވެ. (نعمة ގެ ސުވަރުގެއެވެ.)۞ جَنَّتُ عَدْنٍ = އެއީ قائم ވެތިބޭ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ.۞ يَدْخُلُونَهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނާނެތެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދުއްވާނެއެވެ. ۞ ٱلْأَنْهَـٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައި. ۞ مَا يَشَآءُونَ = އެމީހުން އެދޭހާކަމެއް / އެދޭހާ އެއްޗެއް. ۞ كَذَٰلِكَ އެފަދައިން. ۞ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ = الله تعالى تقوى ވެރިންނަށް جزاء ދެއްވައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ދެން قيامة ދުވަހުން الله تعالى އެމީހުން ދެރަކުރައްވައި ނިކަމެތިކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ އިދިކޮޅަށް خلاف ހަދާ ގެންގުޅުނު شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ދެންފަހު علم ވެރިން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުގެ ދެރަކަމާއި ނުބައިކަން ކާފިރުންގެމައްޗަށް ހުންނަހުށްޓެވެ.

(٢٨) މިބުނާ ކާފިރުންނަކީ އެމީހުންގެ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާން މިހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެދުވަހުން الله ގެ أمر ފުރަތަން ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާހުށްޓެވެ. (އަދި އެމީހުން އެދުވަހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އަހަރެން އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله تعالى وحي ކުރައްވާނެއެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިޔައްނުހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައްތައް الله تعالى ހަމަކަށަވަރުން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٩) (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ނަރަކަޔާގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ! އޭގެ ދެމިތިބޭގޮތަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ كِبْر ވެރިވެވުނު މީހުންގެ މިތަން ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(٣٠) އަދި تقوى ވެރިވި މީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. އެމީހުންކުރެން އަހާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ربّ ބާވައިލެއްވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުން ޖަވާބުދޭނެއެވެ. "އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ ހެޔޮވެ." އަދި މިދުނިޔޭގައި إحسان ތެރިވީ މީސްތަކުންނަށް (އެބަހީ: الله އާއި رسول އާއަށް إيمان ވެ ހެޔޮ عمل ކުރިމީހުންނަށް) ހެޔޮކަން ހުއްޓެވެ. އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ حياة ގައި الله ގެ كرامة އާއި މާތްކަން ހުއްޓެވެ. އަދި آخرة ގެ ގެދޮރި މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންގެ ގެދޮރުތަކަކީ ކަނޑައެޅިގެން نعمة ގެ ގެދޮރެކެވެ.

(٣١) އެއީ قائم ވެތިބޭ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. (އެއީ تقوى ވެރިންގެ آخرة ގެދޮރުތަކެވެ.) އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާނެއެވެ. (ކޯރުތައް ދުއްވާނެއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެތާނގައި އެމީހުން އެދޭހާ އެއްޗެއް ވެއެވެ. الله تعالى تقوى ވެރިންނަށް جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾

ތަފްސީރު

ٱلَّذِينَ = އެ تقوى ވެރިންނަށް / އެމީހުންނަށް. ❁ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ملائكة ޤަބުޟުކުރުން އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕަވާން ތިބިހުރެ. ❁ طَيِّبِينَ = ރަނގަޅުވެގެންވާ حال (طاهر ވެ ޠާހިރުވެގެންވާ حال) ❁ يَقُولُونَ = އެބަހައްޓަން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ❁ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ = ކަލޭފުޅުމެންނަށް ސަލާމްވާށިއެވެ. އަމާންކަންލިބިއްޖެއެވެ. ❁ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭފުޅުން ސުވަރުގެއަށް ވަންނަވާށެވެ! ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭފުޅުން (ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން އެބަ إنتظار ކުރަހުއްޓެވެ؟) ❁ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އެމީހުންގެގާތަށް (އެމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕެވުމަށް ملائكة ޤަބުޟުކުރުން ވަޑައިގެންނެވުމަށް ދެންތި. ❁ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުރެ އައުމަށްދެންތި. (އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް عذاب އައުމުގެ أمر ފުރުން. ނުވަތަ محشر ދުވަހު ފުރުއްސުމުގެ أمر ފުރުން.) ❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ (يعنى: مكّة ގެ مشرك ންގެ) ކުރީގެމީހުންވެސް ކަންތައްކުރި. ❁ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

❁ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެއްކަލަކު އެމީހުންވި. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރާ ބައަކުކަމުގައެވެ. ❁ فَأَصَابَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. / ލިބިއްޖެއެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައި. (ފަލަމައިގެ عقوبة) ❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ފޯރައިގަތެވެ. ❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ = އެކަމަކާ ގުޅި އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް. (އެއީ الله ގެ ކާފަރުގެ عذاب އެވެ.) ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ = އަދި شرك ކުރި މީހުން ބުންޏެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ❁ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. (އަހަރެމެންގެ އިލާހުކަމާއިވިއްޔާ) ❁ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ = އަހަރެމެން ފިޔަވައި އަޅުކަމެއް ނުކުރީމުއެވެ. ❁ مِن شَىْءٍ = ހަމައެއްވެސް އެއްޗަކަށް ❁

نَّحۡنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا = އަހުރެމެންވެސް އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް. ۞ وَلَا حَرَّمۡنَا = އަދި އަހުރެމެން حرام ވެސް ނުކުރީމުހެވެ. ۞ مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٍ = އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްގެ ތެރެއިން ހަމަ އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ = އެމީހުންގެ ކުރިން ފާއިތުވެދިޔަ މީހުންވެސް ކަންތައްކުރި ۞ فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ = ފަހެ رسول ންގެމައްޗަށް އޮތީކޮބާހެއްތޯ؟. (އެބަހީ: رسول ންގެމައްޗަށް واجب ވެގެން ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٣٥﴾ = بيان ވެފައިވާ އިއްވައިދެއްވުންމެނުވީ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ - އެމީހުން طاهر ވެ މާތްވެގެންވާ حال އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ملائكة ބާލަމުން ހިއްޖަވާ މީހުންނެވެ. މަރުގެ ނަރަކާ ބާލަމުންނެވެ. އަދި އެ ملائكة ބާލާފުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. "ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (އަމާންކަން ހުއްޓެވެ.) ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ކުރަމުންގެންދިޔަ (ރަނގަޅު) ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ!"

(٣٣) އެމީހުންގެކުރިން - އެބަހީ: އެ مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން - އެމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޖެވުމަށް ملائكة ބާލަމުން ވަޑައިގަންނަވާނެ ދުވަހެއްގެކުރިން އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީއްތޯ؟ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ أمر ފުރާ އައުމަށްވެގެން އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީއްތޯ؟ (އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ އެކަލާނގެ أمر ފުރާ ބޭނުމާން ބޭރުގެ مراد އަކީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް عذاب އައުމެވެ. ނުވަތަ محشر އަށް ގޮސްއުޅުމެވެ.) مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރީގެ مشرك ންވެސް ކަންތައްކުރީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. އަދި اللّه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރާ ބައެއްކަމުގައެވެ.

(٣٤) ފަހެވީމާ އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން އެބަހީ: ޖަޒާއިގެ عقوبة އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއިން މަލާމާތްކުރި ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް އެބަހީ: (اللّه ގެ ކާފަރާ عذاب) އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.

(٣٥) އަދި اللّه އާއި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާއި شريك ކުރި މީހުން ބުންޏެވެ. اللّه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އަހުރެމެންވެސް އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އަޅުކަން ނުކުރީމުހެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި حرام ވެސް ނުކުރީމުހެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ހަމަ ކަންތައްކުރީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. ފަހެ بيان ވެގެންވާގޮތުގައި އިއްވައިދެއްވުން މެނުވީ رسول ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް އެބަ واجب ވެގެންވޭތޯ؟ އެބަހީ: އެބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ޒިންމާވާ رسول ކަން اللّه އެންގެވި ފަރާތަށް އެންގެވި ބަޔާން އިއްވައިދެއްވުމެވެ. ހިސާބުކުރުމާއި عمل ތަށް حساب ކުރެއްވުމާއި އެއަށް جزاء ދެއްވުމަކީ اللّه އަށް خاصّ ވެގެންވާކަމެކެވެ.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

މުޢުޖަމު

وَلَقَدْ بَعَثْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް رسول ބޭކަލަކު. (އެއީ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވުމަށެވެ.) ❁ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ = އަދި ކަލޭމެން طاغوت އާއި ދުރުވެ އެއްކިބާވާށެވެ! ❁ فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَّنْ هَدَى اللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވި މީހުން. ❁ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ = އެމީހަކަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވީ މީހުން. ❁ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވާށެވެ! ދަތުރުފަތުރުކޮށް ބަލާށެވެ.! فَانْظُرُوا = އަދި ކަލޭމެން ބަލައިބަލާށެވެ! ދެކިބަލާށެވެ! ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން/ވީގޮތް. ❁ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ނިމުނުގޮތް (الله އެމީހުންނާމެދު ކަންތައްކުރެއްވިގޮތް) ❁ إِن تَحْرِصْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދަހިވެތިވެވަޑައިގެންނެވިޔަސް. ❁ عَلَى هُدَاهُمْ = އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ މައްޗަށް. ❁ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. ❁ مَن يُضِلُّ = އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާ މީހަކަށް. ❁ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ = نصر ދޭނޭ އެކަކުވެސް. ❁ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ = އަދި الله ގަންދީ އެމީހުން (مكّة ގެ قريش ން) ހުވައިކުރިއެވެ. ❁ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަހުވައިން. ❁ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ = الله ނުފުރުއްވާނެއެވެ. ❁ مَن يَمُوتُ = މަރުވާމީހުން. ❁ بَلَى = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ފުރުއްވާނެއެވެ. ❁ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا = އެއީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް حقّ وعد ކުރެވުނެވެ. (އެބަހީ: އަޅުތަކުން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ފުރުއްވާނެކަމުގެ އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد އެއީ حقّ އެކެވެ.) ❁ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ = އަދި އެގޮތަކަށްވެސް ގިނަމީސްތަކުންނެވެ. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ = އެއީ އެމީހުންނަށް بيان ކުރެއްވުމަށެވެ. (އެބަހީ: محشر އަށް ފުރުއްވައި މީސްތަކުންނަށް އަންގަވައި بيان ކުރެއްވުމަށެވެ.) ❁ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ = އެކަމާ ދޭތެ އެމީހުން ދެބަސްވެ إختلاف ވާކަންތައް. (محشر އަށް ފުރުއްވުމުގެ ކަންތައްތައް.) ❁ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁

أَنَّهُمْ كَانُوا كَٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިންކަމުގައެވެ. ۞ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަސްފުޅު ކޮންމެއެއްޗަކާމެދުވެސް ވާކަށްކަމަކީ. ۞ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ = އެ އެއްޗަކާ މެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن = އެއެއްޗަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާށޭ وحی ކުރައްވާވެ. ۞ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ އެހައިރުން އެކަމެއް އޮވެއްޖެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ އެބޭކަލުން އެ أمّة ތަކަށް އަންގަވާ أمر ކުރެއްވުމަށެވެ. (ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން طاغوت އާ ދުރުވެ އެއްކިބާވާށެވެ! (طاغوت އަކީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް عامّ ކޮށް ކިޔާނަމެކެވެ. އެއަށް تفصيل ބޭނުންވެއެވެ. އެވާހަކަ އެހެން مقام އެއްގައި އަދި بيان ކުރާނީއެވެ. إن شاء الله)

ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި އެމީހުންނަށް الله ތެދުމަގު ދެއްކެވި މީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން މަގުފުރެދުން حقّ ވީމީހުންވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބައިގާ ދޮގުކުރިމީހުންގެ ނިމުން ހުރިގޮތް ބަލާށެވެ! އަދި ދޮގުވެރިންގެ ފަހުކޮޅު އެމީހުންގެ ނިމުމަކީ ކޮންފަދަ އެއްޗެއްކަން ދެކިބަލާށެވެ!

(٣٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށް ކަލޭގެފާނު ތަރިވަރުވިޔަސް ވަގުތުގެ ނިސްބަތުން ... (އެއީ އެހެން ކޮށްދެއްވުމަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އަލްލާހުގެ މަގުފުރައްދަވާ އަޔަކަށް އަލްލާހުގެ ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދީފައެއް ނުވެއެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުން يعنى: مكّة ގެ قريش ން الله ގަންދީ ގަންދުވައިހުރި ބުނެއެވެ. "މަރުވެއްޖެ މީހަކު ދުން الله تعالى محشر އަށް ނުފޮނުއްވާނެއެވެ." (އޭގެ މާނައަކީ الله އާ وحی ކުރައްވައި) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. އަދި ފޮނުއްވާނެއެވެ. (އަލްމަރުން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ފޮނުއްވާނަމަށް އަލްލާހުގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد ފުރިހަމަ ކުރައްވަން، އަލްލާހުގެ حضرة އަށްވާ حقّ وعد ފުރިހަމަ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްމީހުން އެކަން ނޭނގެއެވެ.

(٣٩) (އަލްލާހުގެ އަލްމަރުން محشر އަށް ފޮނުއްވަނީ) އެކަމަކާ މެދު އެބައިމީހުން ދެބަސްވެ إختلاف ވެގަންނަ ކަންކަމުގައި އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށާއި، އަދި ކާފިރުވީ މީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިންކަން އެނގިވަޑައިގަތުމަށެވެ.

(٤٠) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްޗަކަށް (ހެދުމަށްވެފަ) އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެއެއްޗަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحی ކުރައްވާނީ ވާށޭ މިބަސްފުޅުންނެވެ. އެހައިރުން އެއެއްޗެއް އޮވެއްޖެއެވެ. އެ ފުރިހަމަވެއެވެ. (މީސްމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދިރުވައި محشر ކުރައްވާ ފޮނުއްވުމެވެ ހަމައެފަދަ ކަމެކެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދިރިދިޔަސް ފުއްސަވާ ކަމެކެވެ.)

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ لَنُبَوِّئَنَّهُمۡ فِى ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةًۖ وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيۡهِمۡۚ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ فِى تَقَلُّبِهِمۡ فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ فَإِنَّ رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾

ލުޣަވީ

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެމަގުގައި هجرة ކުރި މީސްތަކުން. ۞ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމަށްފަހު. ۞ لَنُبَوِّئَنَّهُمۡ فِى ٱلدُّنۡيَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ވަޒަންވެރިކުރައްވައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާހުށީމުއެވެ. ۞ حَسَنَةً = ރަނގަޅުތަނެއްގައި / مدينة ގައި.۞ وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ ޘަވާބު – އުޖޫރަ – އެއަށްވުރެ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ۞ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ. ۞ ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ = އެމީހުންނަކީ ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ.۞ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން (رسول ކަލާމީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމުއެވެ.۞ إِلَّا رِجَالًا = ފިރިހެނުންގެން. ۞ نُّوحِىٓ إِلَيۡهِمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحى ބާވައިލައްވައެވެ. ۞ فَسۡـَٔلُوٓاْ = (އޭ مشرك ނުންނޭވެ!) ކަލޭމެން ނިކަން ސުވާލުކުރާށެވެ!۞ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ = ذِكر ގެ أهل ވެރިންނާއި (އެބަހީ: أهل كتاب ނުވަތަ مؤمن ންނާއި ނުވަތަ قرآن ގެ أهل ވެރިންނާއި) ۞ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެނަމަ. ۞ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެން. (އެބަހީ: އެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ ބަޔާންވެގެންވާ حجّة ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.)۞ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ٱلذِّكۡرَ = ذِكْرُ – (މި ކީރިތި قرآن) ۞ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް. مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ = އެމީހުންނަށް ބާވައިލެވުނު ތަކެތި. ۞ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި އެމީހުން ވިސްނާ فِكر ކުރުމަށްޓަކައި. ۞ أَفَأَمِنَ = ފަހެ އަމާންވެގެންވަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައި މަކަރުހެދި ޙީލަތްތެރިވި މީހުން. ۞ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ = އެމީހުންނާއިގެން الله تعالى ބިންގަނޑު ފަޅުވައިލައްވާފާނެކަމުން. ۞ أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އައުމާ ކަމުން. ۞ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ނުކުރެވޭހެން ތަނަކުން.۞ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިފުއްވާފާނެކަމުން. (އެމީހުން އަމާންވެގެންވަނީހެއްޔެވެ؟) ۞ فِى تَقَلُّبِهِمۡ = އެމީހުން އުޅުއްވުމުގައި އެނބުރި نَقْلُ ވެ ދުއްވާއުޅުމުގައި.

(ދަތުރުފަތުރުތަކުގައި) ❁ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ = ފަހެ (اللّٰه) ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާނެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ أَوْ يَأْخُذَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޓަވާފާނެތެވެ. (އެމީހުން ރައްކާވެވެންވީހެއްތޯއެވެ؟.)❁ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ = ބިރުވެރިކަމުގެމަތިން. (އެބަހީ: މީހުން މަދުކުރައްވައިގެން / މަރުވެގެން ނުވަތަ قتل ވެގެން)❁ فَإِنَّ رَبَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رب އެއީ.❁ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވެން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) އަދި އަނިޔާވެރިވުމަށްފަހު اللّٰه ގެ މަގުގައި هجرة ކުރިމީހުން ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިދުނިޔޭގައި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ތަނެއްގައި ވަޒަންވެރިކުރުވާނީމެވެ. ހަމަޖެހުމާއިއެކު ދިރިއުޅުއްވާނީމެވެ. (އެބަހީ ގާތްތަނަށް مدينة ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ آخرة ގެ އުޖޫރައާއި ދަރުމަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٤٢) އެމީހުންނަކީ ކެތްތެރިވީ މީހުންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް އެކަނި وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. އިތުބާރުކުރާ މީހުންނެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ހަމަ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން މީސްތަކުންނަށް رسول ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އެބަހީ: رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ ހަމަ آدم ގެދަރިންކުރެ ފިރިހެނުންނެވެ. ملائكة ނޫނެވެ.) މީސްތަކުންގެ އެބަކަލުންނަށް وحي ބާވައިލައްވަމެވެ. (އޭ رسول اللّٰه ގެ رسول ކަން قبول ނުކުރާމީހުންނެވެ!) ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނަމަ ذِكْر ގެ أهل ވެރިންކުރެން ކަލޭމެން ސުވާލުކުރައްވާ ބަލާށެވެ! (ذِكر ގެ أهل ވެރިންނަކީ أهل كتاب ނުވަތަ علم ވެރި مؤمن ންނެވެ. ނުވަތަ قرآن ގެ أهل ވެރިންނެވެ.)

(٤٤) (އެބަކަލުން މީސްތަކުންގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ) بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل ތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ. އަދި (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް މީސްތަކުންގެ ذِكر އެބަހީ: ޞީރީ قرآن ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. މީސްތަކުންނަށް ބާވައިލެއްވުނުތަކެތި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން ވިސްނާ فِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެކަމުގެ مقصد ގައެވެ.

(٤٥) (مؤمن ނުންނަށް އަނިޔާކޮށް އަދި) އެމީހުންގެ ނުބައިމަކަރުތައް ހެދި އަދި ރާވާ މީހުން އެމީގެ اللّٰه އެމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަންބޮވައިގަތުމާ ދެން ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެވޭހާ عذاب އެމީހުންނަށް އައުމާދެން އަމާންވެގެންހުރީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެއިން ކަމެއްނުވާނެކަމާ ދެން ހިތްހަމަޖެހި އަމާންވެގެންހުރީތޯއެވެ؟)

(٤٦) ނުވަތަ އެމީހުން އެކިއެކި ކަންކަމުގައި حركاة ތެރިވެ ދަތުރުފަތުރުކުރާތަނުގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޓަވައި ހަލާކުކުރެއްވުމާއިދެން (އެމީހުން އެމީގެ އަމާންވެގެންހުރީތޯއެވެ؟) ފަހެ އެފަދަކަމަށް اللّٰه ކުރައްވާވިޔަސް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٤٧) ނުވަތަ ބިރުވެރިގޮތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޓަވާފާ ދެން އެމީހުން އެމީގެ އަމާންވެގެންހުރީތޯއެވެ؟ އެއީ މީހުން މަދުކޮށްލައި ހަލާކުކުރައްވާފަދަގޮތުންނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ކަލާނގެއީ ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވެން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަންކަށަވަރެވެ. (އެހެނީ އަޅުތަކުންގެ އުނިކަމެއް ދިނުމާ އެކުވެސް އެމީހުންގެމައްޗަށް ބޮޑު عقوبة އެއް އެކަލާނގެ ނުފޮނުއްވައި ލަސްކުރައްވާފައިވެއެވެ.)

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا۟ ظِلَـٰلُهُۥ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ۩ ﴿٥٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ إِلَـٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَإِيَّـٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًا ۚ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

ލުޣަތު

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން – يعنى: އެންބަރިގެކަރަން ކާފިރުން – ނުދެކެނީބާވައެވެ؟ ނުބަލައިގެންނެވެތޯ؟. ۞ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ = اللّٰه ހެއްދަވާވަޑައިގަތް ތަކެއްޗަށް. (ގަސް – ފަހަރުތަކަށް ދާޑިފަސް އެންމެހައި ތަކެތި)۞ مِن شَىْءٍ = ތަކެއްޗެއްގެ ތެރެއިން. ۞ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ = އެތަކެތީގެ (ހިޔަ) ހިޔާ ނުވަތަ ހިޔަނި ހެލިފޮޅެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ = ކަނާތްފަރާތުގައި އަދި ވާތްފަރާތުގައި. (ނުވަތަ ހުޅަނގާއި އިރުމަތިން)۞ سُجَّدًا لِّلَّهِ اللّٰه އަށް سجدة ކުރުމުގެ ގޮތުން.۞ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެތަކެތި ނިކަމެތިވެ/ ދެރަވެގެންވާ حال ގައި ކީރިތިވެވޮޑިގެންވާ حال. ۞ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ = އަދި اللّٰه އަށް އެކަނި سجدة ކުރެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ۞ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = دَابَّة ތަކުގެ ތެރެއިން ވާހާ ތަކެތި (އަދި ملائكة ތަކުވެސް). އަދި މަލާއިކަތުންވެސްމެއެވެ. ۞ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި އެބޭކަލުން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިނުވެއެވެ. ۞ يَخَافُونَ رَبَّهُم = އެބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ۞ مِّن فَوْقِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ މަތީގައިވާ. ۞ وَيَفْعَلُونَ = އަދި އެބޭކަލުން ކުރައްވައެވެ. مَا يُؤْمَرُونَ ۩ ﴿٥٠﴾ = އެބޭކަލުންނަށް أمر ކުރެވޭ ކަންކަމެއް. ۞ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَا تَتَّخِذُوٓا = ނުހިފާށެވެ. إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ إِلَـٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ދެ إله ން. ۞ إِنَّمَا هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އީ އެކަލާނގެ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކަކު إله އެވެ! ۞ فَإِيَّـٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ = ދެން ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ۞ وَلَهُ ٱلدِّينُ = އަދި އަޅުކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ ހަމަ އެކަލާނގެއަށް އެކަނި. وَاصِبًا = دائمى ގޮތެއްގައި ۞ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ = ދެންފަހެ ކަލޭމެން اللّٰه ނޫން ފަރާތަކަށް ބިރުވެތިވަނީތޯއެވެ؟ ۞ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ = އަދި ކަލޭމެންނާއެކުވާ ކޮންމެ نعمة އެއް. ۞ فَمِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ اللّٰه ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ = ދެން ކަލޭމެންނަށް (އުނދަގޫ ގެއްލުމެއް) ބަލިމަޑުކަމެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ.۞ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ގޮވާ އާދޭސްކުރަނީއެވެ.۞ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އުނދަގޫ

އުނދަގޫގެ ދުރުކުރައްވާ ފިލުވައިދެއްވުމާ.❁ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم = އެހައިރުން ކަލޭމެންނުގެ جماعة އެއްބަޔަކު. ❁ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް شريك ކުރެއެވެ. ❁ لِيَكْفُرُوا = އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި އެއްޗެހިތަކަށް / ދެއްވި نعمة އަށް. ❁ فَتَمَتَّعُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ނިޢުމަތް އުފާކޮށް މަޖާކުރާށެވެ!❁ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެ (ތިމާގެ ނުބައިކަން) ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އެމީހުން يعني: مؤمن ނުވާމީހުން ނުބައިގޮތުގައި ހުރެ ބަލާ ވިސްނާ الله ހައްދަވާވަޑައިގަތް އެއްޗެހީގެ ތެރެއިން ބަޔާ ވިސްނާ فكر ކުރުމަކަށް ނުހުރިހާ ބަލާލަފައެވެ؟ (އެއީ ގަސްގަހާގެހި ފަދަ ތަކެތީގެ ހިޔަނި ކަނާތާއި ވާތް ފަރާތަށް ޖެހޭ ގޮތް) ވަމުންދާ ހަރަކާތުން ފެނިގެންދާނެއެވެ. އެއީ އެތަކެތި ނިކަމެތިވެ ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު الله އަށް سجدة ކުރުމުގެ حال ގައެވެ.

(٤٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތިއާއި دابّة އެއްވެސް އެބައި: ދިރޭ ހުރިހާ ތަކެތި އަދި ملائكة ބޭކަލުން ބޮޑާވެގެން ނުވެ الله އަށް سجدة ކުރެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަކީ އެކަލާނގެއަށް سجدة ކުރުމުގައި ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިނުވާ ބޭކަލުންނެވެ.

(٥٠) އަދި އެބޭކަލުންގެ މަތީގައިވާ ربّ އަށް އެބޭކަލުން ބިރުވެރިވެ އަމުރުކުރައްވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އަމުރުކުރެވޭ ކަންތައް އެބޭކަލުން ކުރައްވައެވެ.

(٥١) އަދި الله تعالى وحى ކުރައްވައެވެ. (ދެ ފަރާތެއް ވަތްކޮށްނުލާށެވެ!) ކަލޭމެން ދެ إله ން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! (الله އާއި އެހެން އެއްބަޔަކު ބައިވެރިކޮށް (شريك) ނުކުރާށެވެ! ހަމައެކަނި ވަހުން އެކަލާނގެ އެއީ އެއްކައުވަންތަ އެއް إله އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ!

(٥٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވީ ملك ވެގެންވާ ތަކެތިއެވެ. އަދި ދީނަކީ ދާއިމަށް ކައިރިވާންޖެހޭ (ކިޔަމަންތެރިވާންޖެހޭ إخلاص ތެރިކަމާ އެކު) ވާޖިބު حقّ ވާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ދެންފަހެ الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާނީ ހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެ ބިރުވެތިވާން ވާނީ އެކަލާނގެއަށެވެ؟) އެއީ އެއްވެސް ބަޔަކަށް ފައިދާ ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދިނުމަށް ނުކުޅެދޭނެތީއެވެ.

(٥٣) އަދި ކަލޭމެންނަށް ލިބިފައިވާ ކޮންމެ نعمة އެއް ހަމަ الله ގެ حضرة ންވާ نعمة އެވެ. ދެން އަދި ކަލޭމެންނަށް (ބަލިމަޑުކަމާއި ގޯސްކަމެއް ފަދަ ގެއްލުމެއް) އަދި ބިރުވެރިކަމާ ގޮސްކަމެއްފަދަ ނުރައްކަލެއް ދިމާވާހިނދު ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް ދުޢާ ކޮށް އާދޭސްކުރައްވައެވެ.

(٥٤) ދެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއުނދަގޫ އެކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވާ كشف ކުރައްވައިފިއްޔާ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބައެއް އެމީހުންގެ ربّ އަށް شريك ކުރެއެވެ.

(٥٥) އެއީ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އަށް ދެކޮޅުހެދުމަށް ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) މަޖާކުރައްވައިގަނެ އުފާވެރިވާށެވެ! ފަހެ ނިކަންހުރެ (ތިމާގެ ނުބައި) ކަލޭމެން ދެނެގަންނާނެއެވެ. އެކަން އެނގިގެންދާނެއެވެ.

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ۗ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

ލުޣަތު

وَيَجْعَلُونَ = އަދި އެމީހުން ލައްވެ. އެމީހުން ހަދަޖައްސައެވެ. ❁ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ = އެމީހުންނަށް (حقيقة އެއް ނޭނގޭ ތަކެއްޗަށް. (ބުދުތަކަށް) ❁ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވިތަކެތިން ބައެއް. ❁ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ = الله ގަންދީ ހުވައިކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާއިމެދުން. ❁ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ = އަދި އެމީހުން - يعنى: مشرك ން - الله އަށް އަންހެން ދަރިންތަކެއް ހަދަޖައްސައެވެ. ❁ سُبْحَانَهُ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެއެވެ. ❁ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުން އެދޭތަކެތި يعنى: ފިރިހެންދަރިން ހަދަޖައްސައެވެ. ❁ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم = އަދި އެއިން މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ. ❁ بِالْأُنثَىٰ = އަންހެން ދަރިއަކުގެ. (އަންހެން ދަރިއަކު ވިހެއުނުކަމުގެ) ❁ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا = އޭނާގެ މޫނު (އެކަމާ ދެރަވެ ހިތާމައިން) މޫނު ކަޅުވެދެއެވެ. ❁ وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ = އޭނާ (އެކަމާމެދު ހިތާމަޔާ ކުރިޔަން ފުރިގެން) އެކަން ފޮރުވާލަން ހިފަހައްޓައެވެ. ❁ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ = އޭނާ މީސްތަކުންގެ ކައިރިން ނިކަމެތިވެ ފޮރުވެއެވެ. ލަދުގަތުން غيب ވެއްޖެއެވެ. ❁ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ = އޭނާއަށް އެ خبر ދެވުނު އެއްޗީގެ ނުބައިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ = (އޭނާ ހިތަށްއަރާނީ. ދެރަކަމާއެކު.) ނިކަމެތިކަމާ ދެރަކަމާ އެކު އެކުއްޖާ ހިފަހައްޓައިގެން ގެންގުޅެނީހެވެހެއްޔެވެ؟ ❁ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ = ނުވަތަ އެކުއްޖާ ފަސްގަނޑުގައި (ދިރިހުއްޓާ) ވަޅުލާ ނިވައިކުރާނީހެވެހެއްޔެވެ؟ ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުންގެ އެ حكم ކުރާގޮތް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَثَلُ السَّوْءِ = ނުބައިވެގެންވާ މިސާލުތައް. (ހުރިހާ ނުބައިވެގެންވާ މިސާލު) ❁ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ = އަދި الله އަށް މަތިވެރިވެގެންވާ މިސާލުތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި އެމީހުންނަށް (އެއްވެސް حقيقة އެއް އަދި ގެއްލުމެއް منفع އެއް) ވާކަން ނޭނގޭތަކެއްޗަކަށް އެބައި: ބުދުތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން ބައެއްދޫކުރިއެވެ. ބައި ހަގަސިއެވެ. الله ގަންދެއްވާ ހުވައިކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިޔަދޮގުހަދާ ކަންތައްތަކާމެދު ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ ބުދަށް ބައިއަޅާގޮތަކަށް أنعام ސޫރަތުގައި بيان ވެގެންވާނެއެވެ.)

(٥٧) އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ންގެމީހުން الله އަށް އަންހެންދަރިން نِسْبَة ކުރަނީއެވެ. (އެމީހުން ބުނަނީ ملائكة ބޭކަލުންނަކީ الله ގެ އަންހެންދަރިންކަމުގައެވެ. މިގޮތުން އަންހެން ޖިންސް އެބައިކަށް އެމީހުންގެ نِسْبَة ކުރަނީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نِسْبَة ކުރަނީ ފިރިހެން ޖިންސެވެ.) އެކަލާނގެއަށް ދަރިއަކުވެރުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نِسْبَة ކުރަނީ އެމީހުންއެދޭ ތަކެއްޗެވެ. އެއީ ފިރިހެންދަރިންނެވެ.

(٥٨) އަދި އެއިން މީހަކަށް އަންހެންދަރިއަކު ލިބިއްޖެކަމުގެ خبر ދީފިއްޔާ އެމީހާގެ މޫނު (އޭނާ ދެރަވެ ހިތާމައިން) ކަޅުވެގެންވެއެވެ. ބަސްމަގުވެއެވެ. އަދި އޭނާ (އެކަމުގެ ހިތާމަ ހިތުގެތެރޭގައި ފޮރުވާގެން حال އުޅެނީ ފުރިގެންވާ ހާލުގައެވެ.

(٥٩) އަދި އޭނާއަށް އެ خبر ދެވުނުކަމުގެ ނުބައިކަމުން (އެބަހީ: އަންހެންދަރިއަކު ލިބުމުގެ ނުބައިކަމުން) އޭނާ މީސްތަކުންނާ ދުރުވެ ވަންހަނާވެދެއެވެ. ނިވައިވެދެއެވެ. އަދި އޭނާ ދެރައަކަށް ފުރިހަމަ ހުރެއެވެ. ނިކަމެތިކަމާއި ދެރަކަމާ އެކު އެއްޗާ ހިފަހައްޓާނީ ހެއްދެވީ ބާވައެވެ؟ ނުވަތަ އެއްޗާ (ދިރިއުޅޭގޮތަށް) ވެލިގަނޑުގައި ވަޅުލާ ނިވައިކުރާނީ ބާވައެވެ؟ ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އެކުރާ حكم ގެ ގޮތި ނުބައިކަމެވެ!. އެއީ ވަރަށްވެސް ނުބައި حكم އެކެވެ. (މިހެން އެމީހުންނަށް އެމީހުން ނަޒަރު ކުރާ ނުރުހޭ އަންހެންދަރިން الله އަށް نِسْبَة ކޮށް އެމީހުން އެދޭ ފިރިހެންދަރިން އެމީހުންނަށް نِسْبَة ކުރުމީ ނުބައި حكم އެކެވެ. އަދިއެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ދަރިއަކު އެކަލާނގެއަށް ނިސްބަތްކުރުމީ އެންމެބޮޑު ފާފައެއްގެ ބޮޑުއިންވާކަމެކެވެ.)

(٦٠) آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވޭ ނުބައިވެގެންވާ مثال އެވެ. (ޖާހިލުކަމާއި الله އަށް ކާފިރުވުމާ މިފަދަ މިސާލެވެ.) އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވަނީ އެންމެ މަތިވެރި މަތިވެގެންވާ مثال އެވެ. (ދިރުއްވުމާއި ފުރިހަމަކަމާއި ޤުދުރަތުވަންތަކަމާއި ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ދާއިމަކަމާއި...... މިފަދަ މިފަދަ މިސާލެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَعْمَـٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ = އަދި الله تعالى މީސްތަކުން ހިއްޕަވާ عقوبة ދެއްވާނަމަ. ❁ بِظُلْمِهِم = އެމީހުންގެ އަނިޔާގެ ސަބަބުން. (އެބުރުގެ ސަބަބުން)❁ مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا = އެތާގެ މަތީގައި އެކަލާނގެ ދޫނުކުރައްވާނެތެވެ. (ބިމުގެމަތީގައި ދޫނުކުރައްވާނެތެވެ.) ❁ مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭ، ހިނގާހުރި އެއްޗެއް. ❁ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުން ފަސްކުރައްވައިދެއްވެއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިދެވުނު މުއްދަތަކަށް. ❁ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަ ވެއްޖެނަމަ - (ހަލާކުވާ ދުވަސް). ❁ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً = ހިނދުކޮޅެއްވެސް އެމީހުން ފަސްނުވާނެއެވެ. ❁ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި (ހިނދުކޮޅެއް) އެމީހުން އަވަސްނުވާނެއެވެ. އިސްވެސްނުވާނެއެވެ. ❁ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ލައިދެއެވެ. (نسبة ކުރައްވައެވެ.) ❁ مَا يَكْرَهُونَ = އެމީހުން ނުރުހޭކަންތައް. (އަންހެންދަރިން) ❁ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ = އަދި އެމީހުންގެ ދުލުން ދޮގު ސިފަކުރައްވެއެވެ. (ދޮގުހަދައިއެވެ.) ❁ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ = ހެޔޮކަންތައްތައް އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އަށް ފިރިހެންދަރިން އެމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވާކަމަށް)❁ لَا جَرَمَ = ޔަޤީނުން حقّ އެއީއެވެ. واجب އެވެ. ❁ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ (ނަރަކައިގައި ފަސްކޮށް ބާކީވެނިވެރިއެވެ. (ނަރަކައަށް ދުރުކޮށް ހިންގާނޭ ބަޔަކަށް މީހުންނެވެ.)❁ تَٱللَّهِ = الله ގެ ذَاتُ ފުޅު ގަންދެއްވައިފުމެވެ. ❁ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (رسول ން) ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް އެތި أمّة ތަކަށް. ❁ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ފަހެ شيطان އާ އެމީހުނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. ❁ أَعْمَـٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. (الله އަށް شرك ކުރުމާއި رسول ން ދޮގުކުރުން) ❁ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ = ފަހެ އޭނާ މިއަދު (މިދުނިޔޭގައި)

އެމީހުންގެ وَلِى އެވެ. ވެރިޔާއެވެ. ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ގައި) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮފުޅަށް ޤުރްއާން ބާވައިނުލައްވަމެވެ. ۞ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ = ކަލޭގޮފުޅު އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްމެނުވީ. ۞ ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އެކަމާ ދޭތެރޭ އެމީހުން إختلاف ވީކަންތައް. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައްޔެވެ. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި (آدم ގެދަރިންކުރި އެކުދިން) މީހުންގެ ނުބައިކަމާއި އަނިޔާގެ ސަބަބުން الله تعالى މީސްތަކުން ހިފުއްވާ ހައްޔަރުކުރައްވާނަމަ ބިންމަތީގައި އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް (ނުވަތަ ޖަނަވާރު) އެކަލާނގެ ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަނޑައެޅި عيّن ވަގުތަކާ ހަމައަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގެން އެކަލާނގެ އެމީހުން ލަސްކުރައްވަނީއެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެ އެވަގުތު އައިސްފިއުމުން ހިނދުކޮޅެއްވެސް ފަސްނުވާނެއެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ ހިނދުކޮޅެއް ކުރިވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٦٢) އަދި އެމީހުން – އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން – އެމީހުން ނުރުހޭ އެއްޗެއް – އެބަހީ: އަންހެންދަރިން - الله އަށް نِسْبَة ކުރަނީއެވެ. އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުއެއްޗެއްލިބޭނެކަމުގައި – އެބަހީ: ފިރިހެންދަރިން خاصّ ވެގެންވާނެކަމުގައި އެމީހުންގެ ދުލުން ދޮގުކަން ސިފަކުރަނީއެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ حقّ އެވެ. އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގައި ދޫކޮށްލެވި ހަނދާންނެތިފައިވާގޮތަށް ތިބޭނޭބަޔެކެވެ. އެއީ عجائب އެއްޗެކެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) الله ގެ ذاتُ ފުޅު ގަސަމުކުރައްވައި އެކަލާނގެ ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮފުޅުގެ ކުރީގެ أمّة ތަކަށް رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ދެންފަހެ شيطان އާ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރަމުންއައި (ނުބައި) ކަންތައްތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. އެމީހުން (رسول ބޭކަލުން ގެންނެވި توحيد އާއި އެބޭކަލުންގެ نصيحة ނުއަހައި شيطان އާގެ ފަހަތުން ދިޔައީއެވެ.) ފަހެ މިއަދު މިދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ ސަރަހައްދުވެރިޔަކީ އެ شيطان އެވެ. (އެއީ ނުބައިގެންނާ ސަރަހައްދުވެރިޔާއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ގައި ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٦٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮފުޅަށް ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ އެމީހުންގެދެމެދުގައި إختلاف ވެގެންވާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި، އަދި އީމާންވެގެންވާ ބަޔަކަށް ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައި ވުމަށް ޓަކައެވެ.

وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

وَٱللَّهُ أَنزَلَ = އަދި الله ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން.❁ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = އަދި އެފެނުން ބިންގަނޑު ދިރުއްވިއެވެ. ❁ بَعْدَ مَوْتِهَآ = އެބިން މަރުވެ ޚުއްކަށްވުމަށްފަހު. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަމުގައި دليل ވެއެވެ. (الله އެއްކައުވަންތަކަމާ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ دليل ވެއެވެ.) ❁ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ = (މިބަސްތައް) އަޑުއަހާބައިމީހުންނަށް. (ފިކުރާއިއެކު އަޑުއަހާ ބައިމީހުންނަށް) ❁ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نعم ސޫފާގައި ކަލޭމެންނަށް ޙަޤީޤަތުގައި ވެއެވެ. ❁ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅިގެން عبرة . ❁ نُّسْقِيكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތާހިރުކޮށް ބޮއެދެއްވަމެވެ.❁ مِّمَّا فِى بُطُونِهِۦ = އެތަކެތީގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން.❁ مِنۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ = ކުނި ގުނާއި ލޭގެ ދެމެދުން. ❁ لَّبَنًا خَالِصًا = ސާފުސާފު ކިރު. (ގުނާއި ލޭއިން ސާފުކުރެވިފައިވާ ކިރު) ❁ سَآئِغًا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾ = ބޮއިގެ މީހުންނަށް ދިރުވާއިފައްސަ ފަސޭހަ. (ބޮޑުވެއް ނަގައިގަތުމުގައި ފަސޭހަވާގޮތަށް) ❁ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ = އަދި ކަދުރުގަހުގެ މޭވާގެތެރެއިން. (عبرة ވެއެވެ.) ❁ وَٱلْأَعْنَٰبِ = އަދި މާބުތެރެދަނޑުގެ ތެރެއިން. ❁ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا = އެއިން (އަރަކު: ކަދުރާއި މާބުތެރަކުރުން) ވަރަށް މޮޅުވާނޭ ކަމުދިމާގެ ތަކެތި ނަގަތެވެ. إختيار ކުރަމުއެވެ. ❁ وَرِزْقًا حَسَنًا = އަދި حلال ރިޒުޤުގެ ތަކެއްޗާއި. (ރިޒުޤު حلال ރިޒުޤުއަރި) ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަމުގައިވެއެވެ.❁ لَءَايَةً = ކަށަވަރުކޮށް ބައްޔިނާތެއް دليل އާއި حجّة ❁ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = ބުއްދިވެރިވެ فكر ކުރާބައިމީހުންނަށް.❁ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ اِلْهَام ކުރެއްވިއެވެ.❁ إِلَى ٱلنَّحْلِ = މާމުހި ކުރެވިހުނުގަނޑަށް. ❁ أَنِ ٱتَّخِذِى = މިބައިގެނބުލާ! ހަދާބުލާ! ❁ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا = ފަރުބަދަތަކުގެތެރެއިން ގެތައް. (ކުރެނދުތަކެއް) ❁ وَمِنَ ٱلشَّجَرِ = އަދި ގަސްގަހުގެ ތެރެއިން. ❁ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ = އަދި އިމާރާތް ގެދޮރު އަޅާ ތަނުގައި ކުރެއިގެ ބޮޑުކުޅިތަކުގައި ބިނާކުރަނީގައި (ނުވަތަ މީހުނޑުކުރާތަން ލުނިގަސްތަކުގައެވެ.) ❁ ثُمَّ كُلِى مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = ދެން މިބާވަތުގެ މޭވާއެއްގެން ކާބުލާ! ❁ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ = ދެން މިބާ މިބާގެ ربّ ގެ މަގުތަކުގައި ހިނގާބުލާ! މަގުތަކުގައިނުނުވާބުލާ! ❁ ذُلُلًا = (ފަސޭހައިން) ކިޔަމަންތެރިކޮށް ފަސޭހަކޮށްދެވިގެންވާ حال . ❁ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا = އެތަކެތީގެ ބަނޑުތަކުން ނިކުމެއެވެ.❁ شَرَابٌ = ބުއިމެއް. ބޮނޑުއަލުބޮއުން. (މާމުއި) ❁

مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވެގެންވާ. ۞ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ = އޭގައި މީސްތަކުންނަށް شفاء ވެއެވެ. (ބަލިފަސޭހަވުން ވެއެވެ.) ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ހެއްދެވުމާއި އޭގެ ގެދޮރުހެދުމާ ކާނާއެއްޗެހި އޮއިން މާމުއި ތަކެއްޗާބުވެގެން ނުކުތުމާއި) މިކަންކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَأٰيَةً = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލު. (އެކަލާނގެ ކަންތައް ހިންގަވާ ފަރާތުގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ دليل ٠) ۞ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަންކަމަށް ފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٥) އަދި الله تعالى އުޑުން ފެންބާވައިލެއްވިއެވެ. ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވުމަށްފަހު ހިކިހުސްވެފައި އޮތުމަށްފަހު އެކަލާނގެ އެބިން ދިރުއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމާއި އަދި މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާނެކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ މިޔިއިމި قرآن ގެ ބަސްއަހައި އަހަން ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށެވެ.

(٦٦) އަދި نعم ޖަނަވާރުތަކުގައިވެސް ކަލޭމެންނަށް دليل އާއި حجّة ވެއެވެ. (وعظ نصيحة ވެއެވެ.) އެތަކެއްޗީގެ ބަނޑުގައިވާ ގޮހޮރާއި ލޭގެތެރެއިން (އެއާ ނުގުޅޭގޮތަށް) ހަމަ ސާފު ސާފުކިރު ދިރުމަށްފަހުގައި ކަލޭމެންނަށް ބޮނުއްވައިދެއްވަމެވެ. އެކިރު ބޯ މީހުންނަށް ނަހަކު ފަސޭހައިން ގޮސް ސާފުކޮށްދޭ ދިރުމުން ފަސޭހަވެގެންވެއެވެ.

(٦٧) އަދި ކަދުރު ގަހާއި މީދިސްކަދުރުގެ މޭވާއިވެސް ކަލޭމެންނަށް (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ) دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އެތަކެތިން މަސްތުވާ ތަކެއްޗާއި އަދި حلال ރަނގަޅު ރިޒުގު ކަލޭމެން ހިފަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް ވިސްނައި ބުއްދިކޮށް ހަދާބަލާކަން އެކަމުގައިވެސް دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި މާތްއިލާހުގެ ހަށިގެނޑުން ކަލޭގެ ربّ إلهام ކުރެއްވިއެވެ. (އަންގަވައިފިއެވެ.) ފަރުބަދަތަކުގައްޔާއި ގަސްގަހުގައްޔާއި އަދި ގެދޮރުތަކުގެ ބޮލުގަނޑުފަދަ ތަންތާނގައި ތިބާ މީމަސްދަނދުތައް ވާރެޓަކައި ރޮދިގަނޑުތައް ހަދާށެވެ!

(٦٩) ދެން ހުރިހާ މޭވާތަކެއްގެ މާވާއިން ކައިހަދާށެވެ! (އެއީ މާތްމާލުމާއި މާވާގެ ފަތްތަރުތަކެވެ.) އަދި ތިބާގެ ربّ ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ފަސޭހަ މަގުތަކުގައި މިސްރާބަރު ހިނގާށެވެ! (ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ތިބާގެ ربّ ގެ މަގުތަކުން ދަތުރުކުރާށެވެ!) އަދި އެމާމުއި ކުޅަނދުތަކުގެ ބަނޑުން ތަފާތު ކުލަކުލައިގެ ބުއިމެއް (މާމުއި) ނުކުމެއެވެ. އެމާމުއިގައި މީސްތަކުންގެ ބަލިތަކަށް شفاء އޮތުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް ފިކުރުކުރާ މީސްތަކުން ބަލައިލުމުގައި އެކަމުގައި دليل ވާކަން ކަށަވަރެވެ. (އެބަހީ: މާތްއިލާހުގެ ގުދުރަތުގެ ބާވަތްތައް ބަލައިލާ މާމުއި މާވާގެ ސިފައިގެ މާތްމާތްވީ ކަޅުހުރިނިގެން ކަމެއް އެއިން އާދޭގެ ބަނޑުގައި އުފެދޭ މާމުއި އެއިން ބޭރުވާ ގޮތަށް ހެދުމާއި ދަރަފިނަކަށް ތަރުތީބާ ހެޔޮތެރިކަމާއި މިކަންކަން ވިސްނާ މީހަކަށް ކަލާނގެ ހެއްދެވުމާއި އުފެއްދެވުމާ ކަލޭ ބާރުދެއްވުމާ إلهام ކުރެއްވުމާ الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދަލީލުގެންވާ دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ.)

وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمْ ۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِى ٱلرِّزْقِ ۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُوا۟ بِرَآدِّى رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَـٰتِ ۚ أَفَبِٱلْبَـٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ ٱللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾

ލުޣަތު

وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވީ اللّٰه އެވެ. ۞ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުގެންނަވައެވެ. ۞ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ރައްދުކުރެވޭ މީހުންވެއެވެ. [illegible] މީހުންވެއެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ = އެންމެ فاسِدُ عُمُر އަށް / އެންމެ ނުބައި عُمُر އަށް. ۞ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ = ނޭނގުމަށްޓަކައި / ނޭނގޭނޭގޮތަށް. ۞ بَعْدَ عِلْمٍ = އެނގުމަށްފަހު. ۞ شَيْـًٔا = އެއްވެސްއެއްޗެއް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވީ. ۞ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކުދުރަތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ فَضَّلَ = އަދި اللّٰه މާތްކުރެއްވިއެވެ. ۞ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = ކަލޭމެންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ މައްޗަށް. ۞ فِى ٱلرِّزْقِ = ރިޒުޤުގައި / ރިޒްޤުގައި. ۞ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُوا۟ = ފަހެ (ރިޒުޤުގައި) މާތްކުރެވުނު މީހުން ނުވެއެވެ. ۞ بِرَآدِّى رِزْقِهِمْ = އެމީހުންގެ ރިޒުޤު ދޫކޮށްދޭނޭ ގޮތުގައި. ۞ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ = އެމީހުން ކަނާތްއަތް مِلْك ކުރި މީހުންނަށް. (އެބަހީ: އަޅުންނަށް) ۞ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ = އެމީހުން އޭގައި ހަމަހަމަވެ އެއްވަރުވާނޭ. (އެބަހީ: އަޅުންނާ ސާހިބުންނާ އެއްރިޒުގައި އެއްވަރުވާނޭގޮތަށް) ۞ أَفَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ = ފަހެ ހަމަ އެމީހުން اللّٰه ގެ نعمة އަށް ދެކޮޅުހަދަނީހެއްޔެވެ.؟ ۞ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم = އަދި اللّٰه ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ۞ مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا = ކަލޭމެންގެ نفس ތެރެއިން އަނބީން. (އެބަހީ: އާދަމީންގެ ޖިންސުން އަނބީން ހެއްދެވިއެވެ.) ۞ وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ۞ مِّنْ أَزْوَٰجِكُم = ކަލޭމެންގެ އަނބީންގެ ކިބައިން. ۞ بَنِينَ وَحَفَدَةً = ދަރިންނާއި ދަރިންގެ ދަރިން. ۞ وَرَزَقَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلطَّيِّبَـٰتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން ۞ أَفَبِٱلْبَـٰطِلِ = ފަހެ ހަމަ باطل އަށް ހެއްޔެވެ؟. ۞ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން إيمان ވަނީ.۞ وَبِنِعْمَتِ ٱللَّهِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން اللّٰه ގެ نعمة އަށްހެއްޔެވެ.؟ ۞ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނާޝުކުރުވަނީ. ۞ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރަނިއެވެ. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ =

اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށްބަލާއި މިލްކުވެގެންނުވާ ތަކެއްޗަށް. (ބުދުތަކަށް)۞ رِزْقًا އެއްވެސް ރިޒްގެއް ދިނުމަށް. ۞ مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުންވިޔަސް. ۞ شَيْـًٔا އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ = އަދި އެއްކަމަކަށްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވީ اللّٰه އެވެ. އަދި ދެން ކަލޭމެން މަރުގެންނަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އަދި މަރުގެންނެވުމުގެކުރިން) ކަލޭމެންކުރެ ބައެއްމީހުން މުސްކުޅިކުރައްވައި އެންމެ ނިކަމެތި عُمُر ކަމުގައިވާ أَرْذَلِ الْعُمُر އަށް ފޯރުކުރައްވައެވެ. އެއީ ތަންތޮރުދަނަން ބޮޑުވުމަށްފަހު ހަނދާންނެތި ތަންތޮރު ނޭނގޭ ހިސާބަށް ފޯރުއްވުމަށެވެ. ބުއްދިނުން ގެއްލިގެން ކުޑަކުއްޖަކުގެ ގޮތަށް ވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެންކުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެމައްޗަށް ރިޒްގުގެ ކަންތައްތަކުގައި މަތިވެރިކުރެއްވިއެވެ. (އެއްބަޔަކަށް ތަނަވަސްކަން އިތުރުކޮށްދެއްވިއެވެ.) އަދި އެތަނަވަސްކަމާއި ރިޒްގު އިތުރުކޮށްދެއްވުނު އެމީހުންގެދަރުމަތަކާ އަޅުންނަށް ދިނުމުގެ ބައްޓަން އެމުދާތަކުގެ ސަރީކުވާމާއި އެއްވަރުވާފަދައިން ދިނުމުން ހަމަހަމަވާގޮތަށް އެއްވަރުވާނެތީއެވެ. (ދެމަނިކުން ނުވަތަ ހަމަހަމަ އަނިޔާ ބާރަށް ތެދުވެ މިކަހަލަކަމަކަށް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ހަމަހަމަވާނޭ އެއަނިޔާ ބައިވެރިކޮށް މިކަހަލަކަމަކަށް ނުވެއެވެ.)

(މިހެން މިކަހަލަ ހިތައިރު اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ އަޅުންނާ ހަމަހަމަކޮށް اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރަނީ އަޅުކަމުން ބައެއް އަޅުންނާއި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ އަޅާ އެއްވަރުކުރަން ކަންތައް ހެދުމަކީ ކަންކުރަހަނުކުރާނެކަމެއްތޯއެވެ؟. ބުއްދިގެ ހަމަތަކުން ބަލާލާއިރުވެސް شريك ކުރުން ހެދުމަކީ ކަންކުރަހަނުކުރާނެކަމެއްތޯއެވެ؟) އެއްވެރިންގެ ކަންތައްތަކެވެ. އެމީހުން ދަނީ اللّٰه ގެ نعمة އަށް ދެކޮޅުހަދާ إنكار ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟

(٧٢) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެންގެ އެއްޖިންސުން ކަލޭމެނަށް އަނބިންލެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ آدم عليه السّلام ގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން حوّاء ގެފާނު ހެއްދެވިއެވެ. مفسّر ން މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ އަނބިންގެ ކިބައިން ދަރިންނާއި ކާފަދަރިން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ތަކެތިގެ ރިޒްގުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒްގުދެއްވިއެވެ. އަޅެފަހެ އެމީހުން އަ إيمان ވަނީ باطل އަށްހެއްތޯއެވެ؟. باطل عقيدة ތަކަށްހެއްތޯއެވެ؟ (ބުދުތަކަށް منفع ކޮށް ގެއްލުންވާނެކަމަށް ހިތާއިނާހެއްތޯއެވެ.؟ އަދި اللّٰه ގެ نعمة އަށް އެމީހުން ކާފަރުވަނީއެވެ. اللّٰه حلال ކުރައްވާފައިވާތަކެތި އެމީހުން حرام ކޮށް ދެކޮޅުހަދަނީއެވެ.)

(٧٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެއްވެސްކަމެއް އެއްޗެއް މިލްކުވެގެންނުވާ ތަކެއްޗަކަށް (އެބަހީ: ބުދުތަކަށް) اللّٰه ފިޔަވައި އެ مشرك ން އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމަކަށްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. (އެހެންވާ ތަކެއްޗަކީ اللّٰه ގެ މިލްކުތަކެވެ. ބުދުތަކުންކުރާނެ ހިލާޔަކީ ކޮބާހެއްތޯއެވެ؟)

فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ = ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އަށް ނުޖައްސަވާށެވެ. ٱلْأَمْثَالَ = مثال ތައް ✿ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ✿ ✿ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = اللّٰه މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. عَبْدًا مَّمْلُوكًا = މީހަކަށް މިލްކުވެގެންވާ އަޅެއް ✿ لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކަށް އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާ. ✿ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا = އަދި އަހުރެމެން ރިޒުޤުދެއްވާފައިވާ މީހަކާއި (މިސާލަށް)✿ رِزْقًا حَسَنًا = ރަނގަޅު حلال ރިޒުޤެއް ✿ فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާ އެރިޒުޤުން ޚަރަދުކުރެއެވެ. ✿ سِرًّا وَجَهْرًا = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި.✿ هَلْ يَسْتَوُۥنَ = އެދެމީހުން ހަމަހަމަވާނެތޯއެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.✿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް ހުރިހާ اللّٰه އަށެވެ. ✿ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެއުރެންގެ ގިނަބައެއް؟. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. ✿ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ✿ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = އަދި اللّٰه تعالى މިސާލުޖައްސަވައިފިއެވެ. رَّجُلَيْنِ = ދެފިރިހެނުންގެ ✿ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ގޮނގެވެ. (އަޑުނީވޭ ވާހަކަ ނުދެއްކޭ) ✿ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް ކުރުމަށް އޭނާއަށް ކުޅަދާނަ ނުވެއެވެ.✿ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ = އަދި އޭނާއަކީ އޭނާގެ ސާހިބު މީހާއަށް ބޮޑުބުރައެކެވެ. އެނބުރިގެންނެވެ. ✿ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ = އޭނާ ކޮންދިމާއަކަށް ފޮނުވި ނަމަވެސް / އެއްވެސް ހެޔޮކަމަކާ ނުލައި. ✿ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ = އޭނާ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ގެނެސް ނުދެއެވެ. ހަމައެހެން ނުކުރެއެވެ. ✿ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ = އޭނާ އެއްވަރުވާނެތޯއެވެ؟ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ = އަދި عدل އަށް އަމުރުކުރާ މީހަކާއި. (حقّ ބަސްބުނާ މީހަކާއި) ✿ وَهُوَ = އަދި އޭނާވާ حال ✿ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ = ސީދާމަގެއްގެ މަތީގައި. ✿ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْبُ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ.✿ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުގެ ކަންތައް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا كَلَمْحِ

ٱلْبَصَرِ = އެސްތިމަޅުމަށްވުރެއަށް ވުރެ / ތިރުގެ ބަލައިލުމަށްވުރެއަށް ވުރެ. ۞ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ = ނުވަތަ އެކަން އެއަށްވުރެވެސް އަވަހެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٧٧) = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން اللّه އަށް އެކިއެކި މިސާލުތައް ނުޖަހާށެވެ! (اللّه އާއި އެހެންތަކެތިއާއި އެއްފަދަ ނުކުރާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٧٥) އަދި اللّه تعالى މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. އެއީ މިލްކުވެގެންވާ އަޅެއްގެ މިސާލެވެ. އޭނާ އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުކުޅެދެއެވެ. އަދި اللّه ގެމަގުގައި އޭނާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ހޯދައިނުދެއެވެ. އޭނާއަށް އެއްވެސްކަމެއް ކުރެވެން ނުކުޅެދެއެވެ. (އެއީ އޭނާއަކީ މިލްކުވާ އަޅެކެވެ.) މިއީ ކާފަރުވެރިއެއްގެ މިސާލެވެ. އަނެއް ފަރާތަކީ އެއްވެސް ކުޅެދުމެއް ނެތެވެ. މިފަދަ މީހާއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ރަނގަޅު حلال ރިޒުގެއް ދެއްވާފައިވާ މިސާލަކީ مؤمن އަޅާއިރުވެސް އެއްވަރުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ނޫން. އަދި އޭނާ ސިއްރުގައި ފާޅުގައި އެރިޒުގުން ޚަރަދުކުރެއެވެ. اللّه ގެމަގުގައި ޚަރަދުކުރެއެވެ. މިފަދަ މީހާއާއި ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު އަޅާއި ދެމީހުން ވަނީ އެއްވަރުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (ބައެއް ބާކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިމިސާލަކީ ހަމަ ސިފާ اللّه އާއި އެކަލާނގެ ޝިރުކުގައި އަޅުކަންކުރާ ހަދާބުދުތަކާ މިދެފަރާތުގެ މިސާލެވެ.) އެހެނީ ބުދަކީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ކުރުމުގެ ކުޅަދުންތެރިކަމެއް ނެތް مخلوق އެކެވެ. އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުކުޅެދެއެވެ. اللّه އަކީ ހުރިހާ ބާރެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. މިދެފަރާތް ދެން މިސާލުޖެހުމުގައިވެސް ހަމަވާނެތޯ؟ ހަމަނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧٦) އަދި ދެފިރިހެނުންގެ މިސާލު اللّه ޖައްސަވައިފިއެވެ. އެމީހުން ދެކަލަކު ފަރާތުން އަދި ބިރުގެނެސްދެއެވެ. އެއްވެސްކަމަކަށް ނުކުޅެދޭ މީހެއްގެ ބަސްނުއެހުން ނުވެއެވެ. (އެއީ އަޅެއްހެއްޔާ ފަރާތުން ނުކުރާގޮތެވެ.) އަދި އޭނާއަކީ އޭނާގެ ސާހިބުމީހާގެ މައްޗަށް ބުރަކަމެކެވެ. (ބަރާބަރަށް ބަނޑުޖެހުމެވެ. ކާންދީދީ ޖެހުމެވެ.) ކޮންމެތަނަކަށް ފޮނުވިޔަސް އަދި ކޮންމެ ހިނގާކަމެއްގައިވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުކުރެވެއެވެ. މިފަދަ މީހާއާއި ސީދާ ތެދުމަގުގައިވާ حال حقّ ބަސްބުނެ عدل އިންސާފުގައި أمر ކުރާމީހާއާއި އެއްވަރުވާނޭހެއްޔެވެ؟

مُجَاهِدُ ވިދާޅުވަނީ މިއީ ވެސް މިސާލެއްކަމުގައެވެ. މިމިސާލަކީ اللّه سبحانه وتعالى އާއި އަދި އެކަލާނގެ ޝިރުކުގައި ހަދާބުދުތަކާ إله ކަމުގައި ހަދާބުދުތަކުގެ މިސާލެވެ. والله أعلم

(٧٧) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި غَيْبُ (އެބަހީ: ފޮރުވިފައިވާ ނުފެނޭ އެންމެހައިކަންތައް) ދަންނަވޮޑިގެންވުން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. (قيامة ގެ ކަންތައްވެސް ހިމެނެއެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުގެ ކަންތައް އެބަހީ: قيامة ވުން ހަމައެކަނި އެސްތިމަޅައިލުމުގައި ބަލައިލުމަށްވުރެ ވުރެ ކުޑަވަގުތުކޮޅެއްގެ މަތިންނެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް އަވަހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް اللّه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَٱللَّهُ أَخۡرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلطَّيۡرِ مُسَخَّرَٰتٖ فِي جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمۡسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٧٩﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ بُيُوتٗا تَسۡتَخِفُّونَهَا يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا وَأَوۡبَارِهَا وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ ﴿٨٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَٱللَّهُ أَخۡرَجَكُم = އަދި الله ކަލޭމެން ނެރުއްވީއެވެ. ۞ مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ މަމިންގެ ބަނޑުތަކުން. ۞ لَا تَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا ކަލޭމެން އެއްޗެއްވެސް ނޭނގޭ حال. ۞ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ލެއްވީއެވެ. ۞ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَ = އިވުމާއި (ކަންފަތާއި) ލޯތަކާއި އަދި ހިތާއި. ۞ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް. ۞ أَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلطَّيۡرِ = އެމީހުން ދޫނިތަކަށް ނުބަލައިގަތީބާއެވެ. (ނުދެކެނީބާއެވެ.) ۞ مُسَخَّرَٰتٖ = ކިޔަމަންކުރައްވާފައިވާ (ހިފެހެއްޓިފައިވާ) ۞ فِي جَوِّ ٱلسَّمَآءِ = އުޑާއި ބިމާއި ދެމެދު ހުސްޖާގައި / ވައިގައި. ۞ مَا يُمۡسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُۚ = الله ފިޔަވާ އެތަކެތި (ވެއްޓެނުލެވި) ނުހިފެހެއްޓެވެއެވެ. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްގައި ކަށަވަރުގައި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. ۞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٧٩﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم = އަދި الله ކަލޭމެނަށް ލެއްވީއެވެ. ۞ مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنٗا = ކަލޭމެން (ހިމަޔާތް ލިބި ހަމަޖެހިލެވޭ) ގޭތެރޭގައި ހުރުމަށާއި ނިދުމަށް (ދިރިއުޅުން) ބަހައްޓަން. އަދި ތަނަކީ قائم ވެ ތިބޭނެ ތަނެއްކަމުގައެވެ. ۞ وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ލެއްވީއެވެ. ۞ مِّن جُلُودِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ = نَعَم ޖަނަވާރުގެ ހަންގަނޑުން. ۞ بُيُوتٗا = ގެތައް. ۞ (ދަތުރުގެ ތަންތަނުގައި) تَسۡتَخِفُّونَهَا = އެތަކެތި ކަލޭމެން ލުއިފަސޭހަކޮށް އުފުލާ ހަދާފައެވެ. ۞ يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ = ކަލޭމެން ދަތުރުކުރާ ދުވަހުގައާއި އަދި ތަނެއްގައި قائم ވެތިބޭ ދުވަސްވަރުގައި. ۞ وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا = އަދި އެތަކެތީގެ ލޮނުގެ ކުނިބުރިއާއި وَأَوۡبَارِهَا = އަދި އެތަކެތީގެ ފަތުފަތުގެ ކުނިބުރިއާއި وَأَشۡعَارِهَآ = އަދި އެތަކެތީގެ އިސްތަށިގަނޑާއި ފޮތިފޮތި. ۞ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا = ގޭތެރޭގެ ބޭނުންތައް އަދި ފައިސާ ޖަހާ ބޭނުންކުރާ ތަކެތި. ۞ إِلَىٰ حِينٖ ﴿٨٠﴾ = މުއްދަތަކަށް / މަރުވަންދެން. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މަންމަގެ ބަނޑުތެރެއިން ނެރުއްވީ اللّه تعالى އެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭ حال ގައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި (ކަންފަތާއި ލޮލާއި) އަދި ހިތްތަކެއްލެވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން شكر ވެރިވުމަށެވެ.

(٧٩) އަދި އުޑުގައި ތިބި ދޫނިދޫނި ހުސްޖާގައި ނުވެއްޓި ފަރިގައި - جوّ ގައި - ހިފެހެއްޓީ ކާކުކަން ކަލޭމެންނަށް ދޫނިތަކަށް އެބަލުން يعني: مشرك ންގެމީހުން ނުބަލަނީތޯއެވެ؟ އެތަކެތި ނުދެކެނީތޯއެވެ. اللّه ފިޔަވައި އެތަކެތި (ވެއްޓެނުލައި) ހިފަހައްޓަވާނެ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެތަކެތި ވެއްޓެނުލައި ހިފަހައްޓަވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި (އެބަހީ: އުދުހެމުން ދޫނިތައް ވެއްޓެނުލައި ހިފަހައްޓަވާ އެސްޓޫމުނަށް ފަސޭހަކަން ދެއްވާ އެއްކަލާނގެކަމާއި) އެކަލާނގެ قدرة ތިރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތައްވާކަންކަށަވަރެވެ. اللّه ތެދުކުރާ إيمان ވާ ބަޔަކަށެވެ.

(٨٠) އަދި اللّه تعالى ކަލޭމެންގެ ގެތަކުގައި ވަޒަންވެރިވުން (ހަމަޖެހިގެން ތިބޭނެތަން) ލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް نَعَم ސޫފީގެ ހަމުގައިވެސް އެކަލާނގެ ގެތަކެއް ލެއްވިއެވެ. އެއީ ދަތުރުގައި ފުރައިރު އުފުލަން ލުއި ގެގެއެވެ. އެއީ ދަތުރުތަކުގައި އަދި އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް نقل ވާއިރު އުފުލާލުމަށް ލުއިވާ ގޮތަށް ހަދައިދެއްވިއެވެ. އަދި قائم ވެތިބޭހިނދުވެސް އެގޮތަށް ލުއިވާގޮތަށެވެ.

އަދި އެތަކެތީގެ އިސްތަށިތަކާއި ފަތާފަތިގަނޑާއި ހިމަފަތިގަނޑާއި ހަމަކަށަވަރުގައި ކަލޭމެންނަށް ގެދޮރު ކަންތައްތަކުގައި އަދި ވިޔަފާރިކުރަން ބޭނުންކުރާ ތަކެތި ދެއްވިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްތިފާދަ ކުރެވޭގޮތުގައި އެތަކެތީގެ ބައެއް ގެދޮރު ކަންތައްތަކުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެ ވިއެވެ.
- أصْوَاف އަކީ صُوف މި لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ غَنَمُ ހިލޭ ބަކަރީގެ ކުދިއެވެ.
- أَوْبَار އަކީ وَبَرُ މި لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ ޖަމަލުގެ އިސްތަށިތަކެވެ. ކުދިއެވެ.
- أَشْعَار އަކީ شَعْر މި لفظ ގެ ޖަމާއެވެ. އެއީ مَعْزُ ބަކަރީގެ ކުދިއެވެ. واللّه أعلم

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنًا وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدٗا ثُمَّ لَا يُؤۡذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ وَلَا هُمۡ يُسۡتَعۡتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلۡعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمۡ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾

މުފްރަދާ

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم = އަދި الله ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ❁ مِّمَّا خَلَقَ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވިތަކެތީގެތެރެއިން.❁ ظِلَٰلًا = ހިޔާ. ❁ وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنًا = ފަރުބަދަތަކުގައި ގުހާ (كُنٌّ އަކީ ދިރިއުޅުމަށްތައްޔާރުކުރެވޭތަނެވެ.)❁ وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ހެދުންތައް ލެއްވިއެވެ. ❁ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ = ކަލޭމެން ހޫނުން ސަލާމަތްކުރާ (ކަފާތަކާ) އަދި ކަށްކަޅާ / ދިއްބާސް ❁ وَسَرَٰبِيلَ = އަދި ހެދުން ލެއްވިއެވެ (ތަޅަފޮޅުގެ ހެދުން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ) ❁ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡ = ހަނގުރާމައިގައި ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރާ.❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ = އެކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރައްވައެވެ. ❁ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ކިޔަމަންވުމަށް އެކަލާނގެއަށް ހަމަކަށަވަރުން إخلاص ކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ فَإِن تَوَلَّوۡاْ = ފަހެ އެމީހުން (އިމާންނުވެ) ފުރަގަސްދީފިއްޔާމުސް (ދަންނައެވެ!) ❁ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُ = ފަހެ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އޮތީ އިއްވައިދިނުމެވެ. ❁ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٢﴾ = بيان ކޮށްދިނުމެވެ. ❁ يَعۡرِفُونَ = އެމީހުން ދަންނައެވެ. (އެ مشرك ންގެ މީހުންނަށް އެނގެއެވެ.)❁ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة. ❁ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا = ދެން އެމީހުން އެ نعمة އަށް ކާފަރުވެއެވެ. (އިންކާރުކުރެއެވެ.) ❁ وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކީ ކާފަރުންނެވެ. ❁ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ = އަދި ފޮނުއްވާނޭ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) ❁ مِن كُلِّ أُمَّةٖ = ކޮންމެ أمّة އަކުން.❁ شَهِيدٗا = ހެކިވެރިއަކު. (އެއީ އެ أمّة އެއްގެ ނަބިއްޔާއެވެ.) ❁ ثُمَّ لَا يُؤۡذَنُ = ދެން إذْن ނުދެވޭ. لِلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވި މީހުންނަށް. ❁ وَلَا هُمۡ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ يُسۡتَعۡتَبُونَ ﴿٨٤﴾ = عِتَاب ފޯރުކޮށްދެވޭކަށްވެސް. (ރުޖޫޢަވުމުގެ ފުރުޞަތެއް ނުދެވޭނެއެވެ) ❁ وَإِذَا رَءَا = އަދި ދުށްފާނަމަ. ❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އެ އަނިޔާވެރިވި މީހުން. ❁ ٱلۡعَذَابَ = عذاب . ❁

فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން (عذاب) ލުއިކުރެވޭނެއެއްނޫނެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾ =
އަދި މުހުލަތު ދެވޭނޭބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨١) އަދި الله تعالى ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިތަކެއްޗެހީގައި ހިޔާލުލެއްވިއެވެ. (އެއީ ގަސްގަހާގެހިފަދަ ފޮތިބަދަފަދަ ދަނޑިވަޅު ކޮންމެ އެއްޗެކެވެ.) އަދި ފޮތިބަދަތަކެއްގައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ كُنَّ ލެއްވިއެވެ. (كُنُّ އަކީ މީހުންނަށް ދިރިއުޅެވޭފަދަ ގޮހޮރު ހުންނަ ތަންތަނެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ހޫނުން ސަލާމަތްވެގަތުމަށްޓަކައި (ކަފާ ކަށިރާ ހިއްމަހީގެ ފޮތިފަދަ) ފޮތިތައް އަދި ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތު ބޯދަރުކުރާ ދަގަނޑުގެ ފޮތިގަނޑުވެސް ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ نعمة ތަމާމް އެފުރިހަމަކުރައްވަން އެކަލާނގެ ފުރިހަމަކުރައްވައި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަން إخلاص ތެރިކަމާއެކު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٨٢) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން އިމާންނުވެ އެކަމުން ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް (އެހެނީ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް އަދި ހުތުރެއް ޒިންމާއެއް ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަށް ޒިންމާވަނީ އެމީހުންނަށް بيان ކޮށްދިނުމާއި رسول ކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ.

(٨٣) އެމީހުން – އެބަހީ: އެ مشرك ން - الله ގެ نعمة ތަކެއްކަން ދަންނައެވެ. ދެން އެމީހުން އެ نعمة އަށް ފުރަގަސްދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ އިންކާރުކުރާ ކާފިރުންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތުގައި މިވާ نعمة ގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ رسول ކަމެވެ. ނުވަތަ މިސޫރަތުގައި الله އިޝާރާތްކޮށްދެއްވާފައިވާ އެކަލާނގެ ގިނަގިނަ نعمة ތަކެވެ. މުޝްރިކުންނަކީ حقيقة ގައި އެމީހުން ތަކެއްކަން ދަންނައެވެ. ދެން ދެކޮޅުހަދަނީއެވެ.

(٨٤) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް ހެކިވެރިޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤިޔާމަތްދުވަހު (ނަބިއްޔަކު ކުރައްވާނެއެވެ!) ހެކިވެރިޔަކީ ކޮންމެ أمّة އެއްގެވެސް ނަބިއްޔާއެވެ. ދެން އެމީހުން ކާފިރުންނަށް عُذْر ދެއްކުމުގެ އިޒުނަ ނުދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ތަނަވަސްކުރުމަށް فرصة ވެސް ނުދެއްވޭނެއެވެ. ނުވަތަ އަލުން ދުނިޔެއަށް އައިސް ހެޔޮ عمل ކުރުމުގެ ވަގުތު ނުދެއްވޭނެއެވެ.

(٨٥) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް ފެނިއްޖެހިނދު عذاب އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ލުއިކުރެވޭނެއެވެ. އެކަން ތަކެއްކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ވަގުތެއް ދެވޭނޭބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا۟ مِن دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَإِذَا رَءَا = އަދި ދުށުމުން. ❁ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا = شريك ކުރިމީހުން. شُرَكَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ إله ތަކަށް. (ބުދުތަކާއި ދެންވެސް شريك ތަކަށް) ❁ قَالُوا رَبَّنَا = އެމީހުން ދަންނަވާނެތެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ❁ هَٰؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا = މިއީ އަޅަމެންގެ شريك ތަކެވެ. (إله ތަކެވެ.) ❁ ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا = އަޅަމެންނަކީ އަޅަމެން دعاء ކުރި އަޅުކަންކުރި.❁ مِن دُونِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ = ބަސް އެތަކެތި އެމީހުންނަށް ބަސް އެއްލާނެތެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނާނެތެވެ.) ❁ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ = ހަމަކަނޑައެޅިން ކަލޭމެން ދޮގުވެރިންކަމުގައެވެ.❁ وَأَلْقَوْا إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه އަށް ދަންނަވާނެތެވެ.❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.❁ ٱلسَّلَمَ = ކިޔަމަންތެރިކަން. ❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދާނެތެވެ. ❁ مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ (اللّه ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަމުންދިޔަ) ❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވި މީސްމީހުން. ދަންނައެވެ!❁ وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގެމަގު ބަންދުކުރި.❁ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا = މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب އިތުރުކުރައްވާނެތެވެ. ❁ فَوْقَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެމަތިން. ❁ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ = އެމީހުން ފަސާދަކުރަމުންދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَيَوْمَ نَبْعَثُ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާދުވަސް. (ހަމަޖެހިވަޑައިގަންނަވާ1) ❁ فِي كُلِّ أُمَّةٍ = ކޮންމެ أمّة އަކަށް. شَهِيدًا عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިޔަކު. (އެއީ އެ أمّة އެއްގެ نبي އެވެ.) ❁ مِّنْ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نَسْلُ ން. (އެމީހުންގެތެރެއިން) ❁ وَجِئْنَا بِكَ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންނަވާނެތެވެ. ❁ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَآءِ = މިއީމީހުންގެ މައްޗަށް (އެއީ: ކަލޭގެފާނުގެ أمّة ގެމައްޗަށް) ހެކިވެރިޔަކުކަމުގައި.❁ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ

ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.❁ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ بيان އެއްގެގޮތުން. (ހުރިހާ އެއްޗެއް بيان ކޮށްދެއްވުމަށް) ❁ وَهُدًى = އަދި ތެދުމަގާއި ❁ وَرَحْمَةً = އަދިرحمة އާއި وَبُشْرَىٰ = އަދި އުފާވެރިކަމެއްގެ ގޮތުން. ❁ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾ = مسلم ންނަށް (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް) ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٦) އަދި الله އާއި އެއްވަރުވަން ބަޔަކު شريك ކުރިމީހުންނަށް އެމީހުން އެ شريك ކުރިބަޔަކު ފެންނަހިނދުން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ 1 ތިބާރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރި އަހަރެމެން އަޅުކަންކުރި شريك ކުރެވުނު މިމީހުންނެވެ." ދެންފަހެ އެ إله ންނަށް ބުނެ އެ إله ން ނަކަށްވުރެ ބުނެ شريك ކުރެއްވި އަހަރެމެން މީހުން ބަސްނާނެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުވެރިންކަމުގައި ވެއެވެ." (އަހަރެމެންނަށް އަޅުކަންކުރިކަން ކަލޭމެންނަށް އަހަރެމެން ނޭނގެމެވެ.)

(٨٧) އަދި އެދުވަހުން އެބަޔަ قيامة ދުވަހުން އެ مشرك ން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދައި އުފައްދަމުން އަޅުކަންކުރުވެން ތިބި إله ންނަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދާނެއެވެ.

(٨٨) ކާފަރުވި މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން الله ގެމަގުން ދުރުކުރިމީހުން (ދަންނަވައެވެ!) އެމީހުން فَسَاد ކުރިކަމުގެ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެ މައްޗަށް އެމީހުންނަށް عذاب އިތުރުކުރައްވާހުށީމެވެ.

(٨٩) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް އެ أمّة އަކަށް ހެކިވެރިއެއްގެގޮތުގައި ހެކިވެރިއަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާދުވަސް ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ! (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އަދި ކޮންމެ أمّة އަކުންވެސް އެބޭފުޅުންގެ ހެކިވެރިޔާ އެ أمّة އެއްގެ نبي އާއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު މި أمّة ގެ މީހުންގެމައްޗަށް ހެކިވެރިއާގެ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވާނެއެވެ. އަދި مسلم ންނަށް ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ بيان އެއްގެގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އާއި އަދި އުފާވެރިކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّتِى نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِىَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

ލަފްޒީ މާނަ

❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަމުރު ކުރައްވައެވެ. ❁ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ = عدل ވެރިވުމަށާއި إحسان ވެރިވުމަށް. ❁ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ ދިނުމަށާއި. (އެއީ ޞިލަތުރަޙިމު ދެމެހެއްޓުމަށާއި) ❁ وَيَنْهَىٰ = އަދި އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވައެވެ. ❁ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ = فاحش ކަންތައްތަކާއި، مُنكَرَاة ތާއި އަދި އަނިޔާވެރިކަމާއި ބާޣީކަން. ❁ يَعِظُكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް. وعظ ދެއްވާ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށް. ❁ وَأَوْفُوا = އަދި ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! بِعَهْدِ ٱللَّهِ = الله ގެ وعدތައް . ❁ إِذَا عَٰهَدتُّمْ = ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާއި عهد ކޮށްފިނަމަ. ❁ وَلَا تَنقُضُوا ٱلْأَيْمَٰنَ = އަދި ކަލޭމެން ހުވައިތައް / އަދި عهد ފުއްދައިނުލާށެވެ! بَعْدَ تَوْكِيدِهَا އެ ހުވައިތައް ކަށަވަރާ ގަދަކުރުމަށްފަހު. ❁ وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން الله ލައްވައިފިއެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޟާމިނުވާ ފަރާތެއްކަމުގައި / ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް. ❁ وَلَا تَكُونُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! كَٱلَّتِى نَقَضَتْ غَزْلَهَا = އެއަންހެނުންފަދަގެ ކަށިރިޔައް ނިމުމާ އުވައިލި އަންހެނުންފަދައިން. ❁ مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ = އެކަށިރިޔައް އަނބުރާ ހެޔޮކޮށް ގަދަކުރުމަށްފަހު. ❁ أَنكَٰثًا = ނިއްޖެއް ފިނިވެފަދަކަށް. ❁ تَتَّخِذُونَ أَيْمَٰنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުވައިތައް ކަލޭމެން ލަނީއެވެ. ❁ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި މަކަރަކަށް / ޚިޔާނާތަކަށް. خيانة އަކަށް. ❁ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ = އެއް ބަޔަކުވާގޮތަކަށްޓަކައި. ❁ هِىَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ = އަނެއް ބަޔަކަށްވުރެ ގިނަވެގެން ބޮޑުގަދަވުމުގައި. ❁ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަނީއެވެ. ❁ بِهِۦ =

އެކަންތަކުން. ◈ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ= އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާނޭމެވެ. ◈

يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ◈ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ = އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވިކަންތައް. ◈

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ހަމަކަށަވަރުން عدل ވެރިވުމަށާއި إحسان ތެރިވުމަށާއި އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ ދެއް ދިނުމަށާއި އެހީތެރިވެދިނުމަށް اللّٰه أمر ކުރައްވައެވެ. އަދި فَاحِش ކަންތައް ކުރުމާއި مُنْكَرَاة ނުބައި ބޮޑާވެ އަނިޔާވެރިވުމާއި މިކަންތަކުން އެކަލާނގެ މަނާކުރައްވައި نهى ކުރައްވައެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވަނީ ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ! فَاحِش ކަންތަކަކީ ޒިނާކުރުންފަދަ ހަޑިހުތުރު ކަންތަކެވެ. مُنْكَرَاة އަކީ شريعة ނުހުއްދަ ކޮށްފާ ކަމެކެވެ. އެއީ އިންސާނުން ދުރުކުރާ ކަމެވެ. بَغْيُ އަކީ ބޮޑާކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމެވެ. = زُبْدَةُ التّفسير =

(٩١) އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އާއި عَهد އެއްކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެން اللّٰه ގެ عهد ފުއްދާށެވެ! ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި عهد ތަކާއި (އެގްރީމެންޓުތައް) ކަސަމުގެ ކަސަމެއްގައި ގަދަކޮށްފިއްޔާ ދެން އެ عهد އެއް އެ އެގްރީމެންޓެއް ކަލޭމެން ފުރަޅާނުލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޟާމިނުވާ ގޮތުގައި ކަމުގައި އަދި ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ކަލޭމެން اللّٰه ލައްވައިފީމުއެވެ. އެކަލާނގެ ދުރުވެރިކަން ނުވީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٢) އަދި އެއަންހެނުމީހާ ކެހިފަތުން އަނބުރާ ގަދަކުރުމަށްފަހު ނޫލު ކޮޅުކުޑަކުރި ވިއްސާފަދައިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! (عهد ކަސަމުކުރުމަށް އެގްރީމެންޓު تَصْدِيق ކުރި ނިންމުމަށްފަހު އެ عهد ފައި ހުވާފައި އަދި އެ އެއްބަސްވުން ފުރައްސާރަކޮށް ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!) އަދި އެއްބަޔަކަށްވުރެ އަނެއްބައެއްގެ عدد ގިނަވެ ބޮޑުގަދަކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ކަސަމުގައި ކުރާ ހުވާއި عهد މަކަރާއި ނުވަތަ خيانة އަކަށް ނުވަތަ ޚިލާފުވުމަކަށް ހަދައިގެން. (އެހެން ނުހަދާށެވެ! ކުރީ އެގްރީމެންޓު ކަނޑާލުމަށް މިހުންނަ ދުވަހު އަދި عدد ގިނަވުން މަދުކުރައްވަން ކަމުގައި ފަހުން ހިމާޔަތްގެ ބޮޑުގަދަވުމަށް عدد ގިނަކަމުގެ ސަބަބުން ކުރިމަތިވާ ފަހަރު ހުވާ عهد ފުރައްސާރަކޮށް!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަށް ކަންތައް އެއީ (އެބަހީ: عهد ކަސަމުކުރުމަށް އެގްރީމެންޓު ހަމަޖެހި ގޮތުގައި) اللّٰه تعالى ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަނީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުން އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެން ދެބަސްވެ إختلاف ވެގެންވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވާނޭމެވެ.

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِي مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُواْ بِعَهْدِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ لَجَعَلَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައިފީހެވެ. ۞ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް. (حقّ ދީނުގައިވާ އެއް أمّة އަކަށް)۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. ۞ وَيَهْدِي مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ۞ وَلَتُسْـَٔلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން. ۞ وَلَا تَتَّخِذُوٓاْ أَيْمَٰنَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހުވާތައް ހަދާނުލާށެވެ! / ނުހަދާށެވެ! ۞ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މެދުގައިވާ މަކަރާއި ހީލަތެއްގެ ގޮތުގައި / ފަސާދައަކަށް. ۞ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ = ފަހެ ފައިތިލަ ފިއްސައިފާނެތީއެވެ. ۞ بَعْدَ ثُبُوتِهَا = އެ ފައި ސާބިތުވެހުރުމަށްފަހު. ۞ وَتَذُوقُواْ ٱلسُّوٓءَ = އަދި ކަލޭމެން ނުބައިކަމުގެ ރަހަ ބަލާނެއެވެ / عذاب ގެ ރަހަ. ۞ بِمَا صَدَدتُّمْ = ކަލޭމެން ދުރުކޮށްލި ސަބަބުން / ހުރަސްއެޅި ސަބަބުން. ۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުން. ۞ وَلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް. ۞ وَلَا تَشْتَرُواْ = އަދި ކަލޭމެން ނުގަންނާށެވެ!/ ބަދަލުނުކުރާށެވެ! ۞ بِعَهْدِ ٱللَّهِ = الله ގެ عهد . ۞ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް / ދުނިޔެގެ މަތާއަކަށް. ۞ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައިވާއެއްޗެއް. ۞ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއެއްޗަކީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވުންތެރިވެއެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ = ކަލޭމެން އެނގޭބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ. ۞ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ = ކަލޭމެންގެ އަތުގައިވާއެއްޗެއް ނިމިދާނެއެވެ. / ހުސްވެދާނެއެވެ. ۞ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާއެއްޗެއް (ދަރުމަތާ نعمة) ބާކީވެ ދެމިހުންނާނެއެވެ. ۞ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓاْ = އަދި ކެތްތެރިވި މީސްމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ أَجْرَهُم = އެމީހުންގެ ދަރުމަ ސަވާބު. ۞ بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން (ކުރަމުންދިޔަ) ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު ކަމުގެ ބަދަލުގައި. ۞ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = صالح عمل ކޮށްފިމީހާ.۞ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. ۞ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އަދި އޭނާ مؤمن އަކު ކަމުގައިވާ حال. ۞ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ

ދިރުވައިދެއްވާނެއެވެ. ❁ حَيَوٰةً طَيِّبَةً = ރަނގަޅު حياة އެއް. ❁ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ جزاء ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ = އެމީހުން عمل ކުރާކަމުގައިވާ ވަރަށްވުރެ މާރަނގަޅަކަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި الله تعالى އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ކަލޭމެން އެންމެންނަކީ (حقّ ގެމަތީގައިވާ) އެއް أمّة އަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައިދީފާނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި އަޔަކު އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި އަޔަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އަޒަލީ ދެނެވޮޑިގަތުމުގައިވާ عدل އާއި حكمة އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރާކަމުގައިވި ކަންތަކާއިމެދު ކަލޭމެންނާ (قيامة ދުވަހުން) ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.

(٩٤) އަދި ކަލޭމެންގެމެދުގައި ކުރާ ހުވައިކަނަވަރު އެއީ ކަލޭމެންގެމެދުގައި މަކަރާއި خيانة އަކަށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ. އެހެން ހަދައިފިނަމަ ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަ (ސަލާމަތުގެ މައިދާނުގައި) ސާބިތުވެ ހުރުމަށްފަހު ހިއްލިގެންދިއުމާއި ކަލޭމެނަށް ހިނގައިދާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން الله ގެމަގު ބަންދުކޮށް ފިޔަވައިލުމުގެ ސަބަބުން ނުބައި عذاب ގެރަހަ ކަލޭމެންނަށް ލިބިދާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٩٥) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހިޔާނަތްތެރިކަމަކަށް الله ގެ عهد ކަލޭމެން ބަދަލުކޮށް ވިއްކައި ނުލާށެވެ! (އެބަހީ: الله ގެ عهد ފުއްދުމުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ ކުދި ތަކެއްޗެއް ނުގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ ކަލޭމެން ދަންނަ މީހުންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް މާރަނގަޅުކަމެކެވެ!) (އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެންގެ އަތްމަތީގައިވާ ތަކެއްޗަށްވުރެ ހުސްވެ ނިމިގެންދާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި (ثواب އާއި ދަރުމަ) ކަލޭމެންނަށް އެންމެ މާރަނގަޅުވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ.

(٩٦) ކަލޭމެންގެ އަތްގައިވާތަކެތި ހުސްވެނިމިގެންދާނެއެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި ހުސްނުވެ ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަދި ކެތްތެރިވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން އެކުރި عمل އަށްވުރެ މާރަނގަޅު ޘަވާބު ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދެއްވާނެއެވެ.

(٩٧) ފިރިހެނަކަށްވެސް އަދި އަންހެނަކަށްވެސް އެމީހަކު އީމާންވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ حياة އެއް ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ حلال ރަނގަޅު ރިޒުގުދެއްވުމާއި ހިތްހަމަޖެހިލުމުގެމަގަށް توفيق ދެއްވުމެވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގޭގެ ދިރިއުޅުން ދެއްވުމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل އަށްވުރެ މާރަނގަޅު ބަދަލު ثواب އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.

- ހަނދުމަކުރަންޖެހޭކަމެކެވެ. ފިރިހެނުންނަށް **صالح** عمل ކުރެވޭނެ ކޮންމެކަމެއް އަންހެނުންނަށް صالح عمل ކުރެވޭނެ ކޮންމެކަމެއް ހަމަހަމައެވެ. ކޮންމެބައިވަރަކުން އެބައެއްގެ ނިސްބަތުގައި صالح عمل އެވެ. ދެބައިމީހުންގެ ޘަވާބުވެސް ހަމަހަމައެވެ. މިކަމުގައި ތަފާތުކުރުމެއް ނުވެއެވެ.

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާނަމަ. فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި حماية އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ = رَجِيْم شيطان ގެ ކިބައިން. (رَجِيْم އަކީ رحمة ން ބޭރުކުރެވިފައިވާ އެއްޗެކެވެ.) ❁ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ބާރެއްނުވެއެވެ.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްމީހުންގެ މައްޗަކަށް.❁ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް.❁ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ = އެމީހުން وكيل ކުރެ.❁ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ބާރު ވާކަށްނަކަވީ.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ = އޭނާއަކީ އެމީހުންގެ ވެރިޔަކުކަމުގައި ބަލައިގަންނަމީހުންގެމައްޗަށެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެއުރެން ކިބައިކޮޅު شريك ކުރާމީހުންގެމައްޗަށެވެ. ❁ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية އެއް ބަދަލުކުރައްވައިފިނަމަ. ❁ مَّكَانَ ءَايَةٍ = އާޔަތެއްގެ ތަނުގައި (އެބަހީ: آية އެއްގެ ބަދަލުގައި آية އެއް ގެންނަވައިފިނަމަ) ❁ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا يُنَزِّلُ = އެކަލާނގެ ބާވައިލައްވާތަން އެއްޗެއް (حكم) ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން (يعنى: مشرك ން) ބުނެއެވެ. ❁ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ ދޮގުވެރިއެކެވެ.❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ކިޔައެއްނޫނެވެ؟ އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ نَزَّلَهُۥ = އެބާވައިލައްވައިފީ އެބަހީ: އެ قرآن ބާވައިލައްވައިފީ. ❁ رُوحُ ٱلْقُدُسِ = طاهر ވެގެންވާ روح އެވެ. (جبريل عليه السّلام އެވެ.) ❁ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން حقّ ގޮތުގައި. ❁ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ދެމެހެއްޓެވުމަށް މީސްމީހުން (އެމީހުންގެ إيمان ކަން) ސާބިތުކުރައްވަވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ = އަދި ތެދުމަގާއި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ❁ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾ = ކިޔަމަންތެރިންނަށް. مسلم ންނަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާނަމަ رحمة ން ދުރުކުރެވިގެންވާ ނުބައި شيطان އާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެބަހީ: أَعُوذُ ވިދާޅުވާށެވެ!

(٩٩) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން އަދި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާމީހުންގެމައްޗަށް އެ شيطان އާ ހަކަށް އެއްވެސް ބާރެއްނުވެއެވެ.

(١٠٠) އޭނާއަށް ބާރުލިބިގެންވާކަންކަމަކީ އޭނާއަކީ އެމީހުންގެ ވެރިޔާކަމުގައި ބަލާމީހުންގެމައްޗަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާ شريك ކުރާމީހުންގެމައްޗަށެވެ.

(١٠١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرآن ގެ އާޔަތެއްގެ ބަދަލުގައި آية އެއް ބާތިލުކޮށް އެހެން آية އެއް – ނުވަތަ ކުރިއްޔާ حكم އެއްގެ ބަދަލުގައި އެހެން حكم އެއް ބަދަލުކުރައްވާނަމަވެސް (އެހެނީ الله ތަޢާލާއަށް حكم އެއް ނުވަތަ آية އެއް ބާވައިލައްވަންވީ ހަމަ الله އެވެ.) ބުނެވުމުން އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުނަނީ ކަލޭގެފާނަކީ ހަމަދޮގުވެރިއެކެވެ. އަދި ކިޔައިދެއްވެއެވެ. އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(١٠٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން حقّ ގޮތުގައި طاهر ވެގެންވާ روح يعنى: جبريل عليه السّلام އެވެ. އެއީ إيمان ވެގެންވާ މީހުން ސާބިތުކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެ قرآن ގެ نَاسِخُ مَنْسُوخُ އަށް އެމީހުން إيمان ވުމުން އެމީހުންގެ إيمان ކަށް ގަދަވެ ހުރުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެއީ الله ގެ أمر ތަބާވެކަން ހިފައިހުރި ބޭފުޅުންނަށް ތެދުމަގާއި އުފާވެރިކަމެކެވެ.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِىٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ نَعْلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމުއެވެ. ۞ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: އެ مشرك ން) ބުނެއެވެ. ۞ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ ۗ = އެކަލޭގެފާނަށް يعنى: محمّد ގެފާނަށް އެ قرآن ދަސްކޮށްދެނީ އާދަމީގެ ދަރިއެކެވެ. ۞ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ = އެމީހުން އެފަރާތަކަށް އެބުނާ ބަހަކީ عَجَمِي ބަހެކެވެ. (عرب ނޫން ބަހެކެވެ.) ۞ أَعْجَمِىٌّ = އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނަށް قرآن އުގަންނައިދޭފަރާތުގެ عَجَمِي ބަސް މިޔެއެވެ. ۞ وَهَٰذَا = އަދި މިއީ – އެބަހީ: قرآن މިއީ. ۞ لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عرب ބަހެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާމީސްތަކުން. ۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ آية ތަކަށް. لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ = اللّٰه އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. (ނުވަތަ اللّٰه އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.) ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ۞ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ = ދޮގުހަދާނީ ހަމައެކަނި. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އީމާންނުވާ މީސްތަކުންނެވެ. بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۖ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾ = ދޮގުވެރިންނެވެ. ۞ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ = اللّٰه އަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހާ. ۞ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ = އޭނާގެ އީމާންކަމުގެ ފަހުން. ۞ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ = މަޖުބޫރުކުރެވުނުމީހާ މެނުވީ. ۞ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ = އަދި އޭނާގެ ހިތް އީމާންކަމުން ރަނގަޅަށް ހަމަޖެހިގެންވާ حال. ۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا = އެމީހާގެ ހިތް ކާފިރުކަމަށް ފުޅާވެ ތަނަވަސްވެއްޖެމީހާ. (ދަންނައެވެ!) ۞ فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރީ ކޯފާއެވެ. ۞ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ

حضرة ށް. ۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ: އެބަހީ އީމާންކަމުގެފަހު އެމީހުން އެކާފިރުވީ. ۞ أَنَّهُمُ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ۞ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރީއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ގެމައްޗަށް. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾ = ކާފިރުވެއްޖެބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ مشرك ންގެމީހުން ބުނާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވަމެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް يعني: محمّد ގެފާނަށް އެ قرآن އުގަންނައިދެނީ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. އެމީހުން އިޝާރާތްކުރާ އެމީހާގެ ބަހަކީ عَجَمِي ބަހެކެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނަށް އެ قرآن އުގަންނައިދޭ މީހަކީ عَجَمِي އެކެކެވެ. عرب ނޫން މީހެކެވެ. (އެމީހަކީ بَلْعَام ކިޔާމީހެކެވެ. ނުވަތަ رُومي ންގެ خبر ކިޔާ މީހެކެވެ. ނުވަތަ يَعِيش ކިޔާ މީހެކެވެ. މިއީ ހައްތާވެސް عرب ނޫން މީހުންނެވެ.) = تفسير الطبرى = އަދި މި قرآن އަކީ ބަޔާންވެގެން عرب ބަހުންވާ ފޮތެކެވެ. (އެހެންވީއިރު އެވާހަކައިވެސް ތެދުނޫން ވާހަކައެއްނޫނެވެ.)

(١٠٤) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންނުވާ މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ގައި) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(١٠٥) ދޮގުއުފައްދައި ދޮގުހަދާކަށްކަނަވަރީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٠٦) އެމީހަކު އީމާންވުމަށްފަހު އަދި އެމީހާގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހި މައިތިރިވެގެންވާ حال مجبور ކުރެވިގެން الله އަށް ކާފަރުވެރިކަމެއް ކުރެވިއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހާ ބުނާބަހަކުން އަދި ކަމަކުން އެމީހާގެ މައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހެއްގެ ހިތް ކާފަރުކަމަށް ތަނަވަސްކޮށް ގަސްތުގައި ކުފުރުގެ ބަސްބުނުމުން ނުވަތަ ކާފަރުވެރިވި ކަންތައް ކުރުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ކޯފާ ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ދުވަހުން) ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذب އެވެ.

(١٠٧) އެ عذاب އެމީހުންނަށް حقّ ވީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން آخرة ގެ މައްޗަށް ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލޯބިކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ يَوْمَ تَأْتِى كُلُّ نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾

މުފްރަދާ

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ❁ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި الله ސިއްކަޖެއްސެވި މީހުންނެވެ. ❁ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ = އަދި އެމީހުން ގެ އިވުންތަކުގެމަތީގައި އަދި އެމީހުން ގެ ލޮލުތަކުގެމަތީގައިވެސް. ❁ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ❁ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ = غافل ވީމީހުން. ❁ لَا جَرَمَ = حَقٌّ ކަމުގައި. (عجائب ކަމެއްނޫންވާ.) ❁ أَنَّهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެމީހުން. ❁ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ = ގެއްލުން ހޯދާނެމީހުންނަކީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ. ❁ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ❁ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ = هجرة ކުރިމީހުންނަށް. ❁ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ = އެމީހުންނަށް فتنة ވެރިވުމަށްފަހު / إمتحان ވުމަށްފަހު. ❁ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟ = ދެން އެމީހުން جهاد ކޮށް އަދި ކެތްކުރި. ❁ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އޭގެފަހުން. ❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَوْمَ تَأْتِى كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އެއް އަންނަދުވަހު. ❁ تُجَٰدِلُ عَنْ نَّفْسِهَا = އެ نفس ގެ ހިމާޔަތުގައި جدل ކުރާ حال (އެ نفس އެއްގެ ދިފާޢުގައި جدل ކުރާ حال)❁ وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމަކޮށްދޭ. ❁ مَّا عَمِلَتْ = އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ ކަންތަކުގެ. (ޖަޒާ ދެވިގެންނެވެ)❁ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً = އަދި الله تعالى ރަށެއްގެ މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. (އެއީ مكّة ގެ މިސާލެވެ.) ❁ كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً = އެރަށް އަމާން އަދި ހަމަޖެހުން ލިބިގެންވާ ރަށެއްކަމުގައިވިއެވެ.❁ يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا = އެރަށުގެ ރިޒުޤު ގިނަގިނައިން ފަސޭހަކަމާއެކު އެރަށަށް އަތުވެއެވެ.❁ مِّن كُلِّ مَكَانٍ = ހުރިހާތަނަކުން. ❁ فَكَفَرَتْ = ދެން

އެރަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އެރަށުގެ أهل ވެރިން ކާފަރުވެއްޖެއެވެ) ✿ بِأَنْعُمِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް. ✿ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ = ދެން اللّٰه އެރަށަށް ރަހަދައްކަވައިފިއެވެ. ✿ لِبَاسَ الْجُوعِ = ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ ލިބާސް (ބަނޑުހައިހޫނުކަން ޖެއްސެވިއެވެ.) ✿ وَالْخَوْفِ = އަދި ބިރުވެރިކަމާއި.✿ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) އެމީހުންނަކީ اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އަދި އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމާއި އަދި ލޮލުތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވާފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން غافل ހުންނަކީ އެމީހުންނެވެ.

(١٠٩) عجائب އެއްނޫނެވެ. حَقٌّ ކަމެކެވެ. އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހާނިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(١١٠) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ފިތުނަތަކާއި إمتحان ތަކެއް ޖެހުމަށްފަހު (اللّٰه ގެމަގުގައި) هجرة ކޮށް ދެން جهاد ކޮށް އަދި ކެތްތެރިވީމީހުން (ނަބިއްޔާއެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ އެކަންކަމަށްފަހު ގަފޫރުވަންތަ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١١) ކޮންމެ نفس އެއް އެ نفس އެއްގެ ދިފާޢުގައި جدل ކޮށް حجّة قائم ކުރުމަށް މަސައްކަތްކޮށް އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް (ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ) عمل ތަކަށް ފުރިހަމަ جزاء ދެއްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(١١٢) އަދި اللّٰه تعالى ރަށެއްގެ މިސާލުޖައްސަވައިފިއެވެ. އެރަށަކީ އަމާން އަދި ހިތްހަމަޖެހުނު ރައްކާތެރިކަމުގައިވިއެވެ. (تفسير علم ގެ أهل ވެރިންގެ ގިނަބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ مكّة ކަމުގައެވެ.) އަދި ހުރިހާ ދިމާލަކުން ފަސޭހަކަމާއެކު އެރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް ރިޒުޤު ލިބެމުންދިޔައެވެ. ދެން އެރަށުގެ أهل ވެރިން اللّٰه ގެ نعمة ތަކަށް ކާފަރުވިއެވެ. ދެންފަހެ އޭގެ ސަބަބުން ބަނޑުހައިހޫނުކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ލިބާސް އެމީހުންނަށް اللّٰه تعالى ލެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

- ނަބިއްޔާއެވެ! އެމީހުންނަށް ޖެހުނު ބަނޑުހައިހޫނުކަމަކީ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ دعاء ގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ޖެހުނު ބަނޑުހައިހޫނުކަމެވެ. ބިރުވެރިކަމަކީ ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ ފަހުން ވާރޭ ނުވެ ހިސާބަކުން ހިނގައިދިޔަކަމެވެ. އެމީހުންނަށް ޖެހުނު ބިރުވެރިކަމަކީ رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم އެމީހުން أسير ކުރެއްވުމެވެ. واللّٰه أعلم – އެބަހަކީ دُخَان ސޫރަތުގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ވެއެވެ.

وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَٰعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ جَآءَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ رَسُولٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލަކު. ۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެ رسول ާ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ۞ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް عذاب ޖެހިއްޖެއެވެ. ۞ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال. ۞ فَكُلُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކާށެވެ! ۞ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން. ۞ حَلَٰلًا طَيِّبًا = حلال ރަނގަޅު ތަކެތިން. ۞ وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ نعمة އަށް شكر ކުރާށެވެ! ۞ إِن كُنتُمْ = ކަލޭމެން ވެއްޖެނަމަ. ۞ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. ۞ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެއްވީ ހަމައެކަނި. ۞ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ = މަރުވެފައިވާއެއްޗާއި ލޭއެވެ.۞ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ = އަދި ޢޫރުމަހާއި ۞ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ = އަދި الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޑުއުފުލައި ކަތިލެވިފައިވާ ތަކެތި. ۞ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ مجبور ވެއްޖެމީހާ / ގަދަރުކޮށްވެއްޖެމީހާ. ۞ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ = بغاوة ތެރިނުވާގޮތުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިނުގޮސް. (މިތަން لفظ ގެ މާނައަކީ ބޭނުންވާވަރަށްވުރެ ގިނައިން ބޭނުން ނުކުރުމާއި حلال އެއްޗެހި ލިބޭހިނދު ދިމާވާ ހިސާބުން ބޭނުން ނުކުރުން.)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رحمة ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَا تَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ. ۞ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ = ކަލޭމެންގެ ދޫތައް ސިފަކުރާ ކަންތަކަށް. ۞ ٱلْكَذِبَ = ދޮގު. ۞ هَٰذَا حَلَٰلٌ = މިއީ حلال އެވެ. (ނުވަތަ މިކަން حلال އެވެ.) ۞ وَهَٰذَا حَرَامٌ = އަދި މިއީ حرام އެވެ. (ނުވަތަ މިކަން حرام އެވެ.) ۞ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ މައްޗަށް އުފައްދާފައި. ۞ ٱلْكَذِبَ = ދޮގު.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އުފައްދާ މީހުން. عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله تعالى ގެ މައްޗަށް ދޮގު ۞ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ =

އެމީހުން ކާމިޔާބުންވާނެއެވެ. ❁ مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ = އެއީ ކުޑިކުޑި އަރާމުކަމެކެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އުފާ ވަގުތީކޮށް ލިބިގެންދާނެއެވެ.) ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އެހެންވީމާ ސަބަބުން އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال އެމީހުންނަށް عذاب އައިސްފިއެވެ. (އެއީ ބަނޑުހައިހުރުންކަމާއި ބިރުވެރިކަމާއި بدر ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެދިއުމެވެ.)

(١١٤) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން الله ގެ ރިޒުގު ދެއްވި حلال ޠާހިރުގައި ކައިހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންނީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ نعمة ތަކަށް (الله ގެ نعمة ތަކަށް) شكر ކުރާށެވެ!

(١١٥) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރައްވާފައިވަނީ މަރުވެގެންވާ ތަކެއްޗާއި ލޭއާއި ޢޫރުމަހާއި އަދި އެއްޗެއް الله ގެ ނަންފިޔަވައި ދެން އެހެން ނަމަކުން ކަތިލެވިފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ ކޮންމެ އެއްޗެއް ނުކައި ފުދިގެން ކަންބޮޑުވެގެންވާ ހާލަތެއްގައި ދެން ޒިޔާދައެއް ނުކުރާ އަދި އެއީ އަޞްލު ގައި حرام ތަކެއްޗެވެ ކަމުގައި قبول ކުރައްވާތީ އެހެން އަނިޔާވެރިއެއް ކަމުގައި ނުވާނަމަ އެއީން އެއްޗެއް ކާން ކުށެއް ނުވާނެއެވެ. (އެފަދަ މީހަކަށް ފާފައެއް ނެތެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.

(١١٦) (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ހަދައިގެން ދޮގުތަކެއް ކަލޭމެންގެ ދޫތަކުން ސިފަކުރާ ދޮގުތަކެއްގެ ސަބަބުން "މިއީ حلال އެވެ ، އަދި، މިއީ حرام އެވެ" މިހެން ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާމީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(١١٧) އެމީހުންގެ (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އުފާ ވަގުތީ އެއީ) ކުޑިކުޑި އަރާމުކަމެކެވެ. އަދި (آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ وَءَاتَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾

މުފްރަދާތު

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ދީނުގައިވީ މީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ حَرَّمْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حرام ކުރެއްވީމެވެ. ۞ مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔައިދެއްވިމެވެ. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. (أنعام ސޫރަތުގައި) ۞ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަތީމެވެ. ۞ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވި. ۞ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާކަމުގައެވެ. ۞ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ = ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ . ۞ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ = ނުބައި ކަންތައްކުރިމީހުންނަށް. ۞ بِجَهَٰلَةٍ = ނޭނގުމުން. ۞ ثُمَّ تَابُوا۟ ދެން އެމީހުން توبة ވެއްޖެ. ۞ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން. ۞ وَأَصْلَحُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން إصلاح ކޮށް. ۞ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެފަހުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ۞ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام)۞ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ = الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ أمّة އެއްކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ حَنِيفًا = شرك ނުކުރައްވާ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ. ۞ وَلَمْ يَكُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ = އެކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ތަކަށް شكر ކުރައްވާ حال ގައެވެ. ۞ ٱجْتَبَىٰهُ = އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ۞ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ = އަދި ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ۞ وَءَاتَيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމެއް (ރަނގަޅުކަމެއް.) ۞ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންވާހުށީ ۞

لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صالح ންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = (އޭ رسول الله ބުނެވި!) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގާފާނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أَنِ ٱتَّبِعْ = ކަލޭގާފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم ގެފާނުގެ ملّة އަށް. ❁ حَنِيفًا = شرك ން ދުރުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال . ❁ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.. ❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން.

إجْمَالِي މާނަ

(١١٨) އަދި ޔަހޫދީން ކަލޭގާފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވި بيان ކުރެއްވި ތަކެތި يهودى ވީ މީސްތަކުންގެމައްޗަށް حرام ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ أَنْعَام ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ތަކެތިންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާކަމުގައިވިއެވެ.

(١١٩) ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (ދަންނަވާށެވެ!) ނޭނގިގެން ނުބައިކަންތަކެއްކޮށް ކުރިމަތިން އެމީހުންނަށް އެކަން ކުރުމަށްފަހު توبة ވެ އަދި އެމީހުންގެ حال ތަކެއް إصلاح ކޮށްފިއްޔާ ޙަޤީޤަތުގައި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (އެމީހުންނަށް ފުއްސަވާ رحمة ލައްވާފާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٠) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام ވެވަޑައިގެންނެވީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާ أمّة އެއްކަލޭގެއެވެ. شرك ން ދުރުވެވަޑައިގެން توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ ހެޔޮކަން އުނގަންނައިދެއްވާ مُعلّم އެއްކަލޭގެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ.

(١٢١) الله ގެ نعمة ތަކަށް شكر ކުރެއްވާ ބޭކަލަކުކަލޭގެއެވެ. އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު إختيار ކުރެއްވި خاصّ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ.

(١٢٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުނިޔޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް (ރަނގަޅުކަމެއް) ދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދުނިޔެ ދިރިއުޅޭހާ މީސްތަކުންގެ ދޫތަކުން ރިވެތި ثناء ކިޔުމާއި تعريف ކުރުން ދެއްވުމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވާނީ ކަނޑައެޅިގެން صالح ވެ ތިބި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٣) (އޭ رسول الله ބުނެވި1) ދެން شرك ން ދުރުވެ توحيد އާ ސީދާވެގެންވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين އާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގާފާނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام مشرك ންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَـٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَٱصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

ލުޣާތު

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ = ޚާއްޞަކުރެވުނީ ހޮނިހިރުދުވަސް ކަނޑައެޅުނީ. (އެބަހީ: އެދުވަހަށް މާތްކަންދިނީ ވާޖިބުކުރެވުނީ) ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ = އެދުވަހާ ދެކޮޅަށް ދެބަސްވި إختلاف ވެރިންނަށްކަމުގައެވެ. ❁ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ❁. لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.❁ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ = އެއުރެން އެކަމާ ދޭތެ إختلاف ވެގަންނަމުން ދިޔަކަމުގައި.❁ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މަގަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ! (إسلام دين އަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ!) ❁ بِٱلْحِكْمَةِ = حكمة ތެރިކަމާއެކު. (اللّٰه ގެ وحى އިން) ❁ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ = އަދި ރަނގަޅު نصيحة އާއި وعظ އިން. ❁ وَجَـٰدِلْهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ جدل ކުރައްވާށެވެ.❁ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ އެންމެ ރަނގަޅުގޮތަކަށް. ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ❁ هُوَ أَعْلَمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުން މަގުފުރެދިގެންވާ މީހާ ❁ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާމީހުން ❁ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ = އަދި (އެ مشرك ން) ކަލޭމެން ނަސާރަ مؤمن ންނަށް عقوبة ދިނިއްޔާ ❁ فَعَاقِبُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން (އެމީހުންނަށް) عقوبة ދިނުމަށްޓަކައި ❁ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެ عقوبة ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި (އެއަށްވުރެ އިތުރު ނުކުރާށެވެ!) ❁ وَلَئِن صَبَرْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްކޮށްފިއްޔާ. ❁ لَهُوَ خَيْرٌ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ❁ لِّلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ = ކެތްތެރިންނަށް.❁ وَٱصْبِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވާށެވެ! ❁ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންވުމަކީ اللّٰه ގެ حضرة ން ނޫންނެވެ.❁ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއުރެންގެ މައްޗަށް ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތްޕުނުން ދެރަވެވޮޑިގެން ނުވާށެވެ! ❁ مِّمَّا يَمْكُرُونَ

(١٢٧) = އެމީހުން ހަދާ މަކަރުހެދުމާއި ކުރިވެރި ދޮގުސްތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله (ވޮޑިގެންވަނީ) ❁ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ = تقوى ވެރިވި މީހުންނާ އެކުގައެވެ. (އެމީހުންނަށް ވާގިދެއްވުމުގައެވެ.) ❁ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ (١٢٨) = އަދި އެމީހުންނަކީ إحسان ތެރިކަމުގައިވި މީހުންނާއި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) ހޮނިހިރުދުވަސް ޙައްޤުވެރިވީ އެދުވަހާ ދުވަހު ދެބަސްވެ إختلاف ވިމީހުންނަށްޓަކައެވެ. އަދި (އޭ رسول އާ!) قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނު ގެ ربّ އެމީހުންގެ ދެމެދު ގައި إختلاف ވެ ދެބަސްވާ ކަންތައްތަ ދެމެދު حكم ކުރައްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.

- ދަންނައެވެ! ހޮނިހިރުދުވަހާ ދެމެދު إختلاف ވީ ހަފްތާގެ ދުވަސްތަކުގެ ތެރެއިން يهودى ން إختيار ކުރާނެ ދުވަހެއް إختيار ކުރުން އެންގެވިމާ އެއްބަސްނުވެ ބަޔަކު ހުކުރުދުވަސް ކަމަށެވެ. އަނެއްބަޔަކަށް ފެނުނީ ހޮނިހިރުދުވަސްކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކަށް ފެނުނީ އާދީއްތަދުވަސްކަމަށެވެ. އެންމެފަހުން އެމީހުން إختيار ކުރީ ހޮނިހިރުދުވަހެވެ. ހުކުރުދުވަސް ނަސާރާ ނޫނެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ހަފްތާގެ ބޮޑުދުވަހަކީ ހޮނިހިރުދުވަހެވެ.

والله أعلم

(١٢٥) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މަގަށް އެބަހީ: إسلام دين އަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާށެވެ! އެއީ حكمة އާއި قرآن ގެ وعظ އާއި نصيحة އާއި إرشاد ނެރެ. އަދި ރަނގަޅުގޮތުގައި އެމީހުންނާ جدل ކުރައްވާށެވެ! 1 ދަންނައެވެ 1 މިއާޔަތުން މި ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެއްވާ ގޮތުގެ ދަރަޖަތަކެވެ. ފުރަތަމަ حكمة ނެރެ. އެއީ جاهل ނޫނާފުރުމަތް. ދެވަނައަށް وعظ އާއި نصيحة ނެރެ. އެއީ ކަންފޮނުވޭ ބަޔަކަށް ދަންނަ އެކަމަކު ރަނގަޅަށް ނުހިފާ މީހުންނެވެ. ތިންވަނައަށް جدل ކުރައްވާލަދުގައެވެ. އެއީ ބަސްދުކުރާ އެކަމަކު ދޮގުހެދުމަށް ދެމިހުރި މީހުންނެވެ. މީހުންބައިމީހުންނާމެދު ރަނގަޅަށް ނުވިސްނައި ދިފާޢުކުރަމުން ދަމަހައްޓައިފައިވާ دعوة ނޭހިއްޖެމީހުން އެކަނިވެސްނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެމަގުން ގެއްލި ފުރުގަނޑުމަތިވާ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތެދުމަގުގައިވާ މީހުންވެސް އެކަލާނގެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢٦) އަދި ތަ مشرك ންގެ މީހުން ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް عقوبة ދީ އަނިޔާކޮށްފިއްޔާ އެމީހުން ކަލޭމެނަށް އަނިޔާކުރި عقوبة ދިނުމުގައި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އަނިޔާކުރި عقوبة ދޭށެވެ! (އިތުރުކޮށް މައްސަލަ ނުކުރާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް عقوبة ނުދީ ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ يقين ންވެސް އެކަމީ މާހެޔޮކަމެކެވެ.

(١٢٧) އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު ގެ ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުންވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އެބަހީ: އެއީ الله ގެ توفيق އާއި އެކަލާނގެ فضل ވެރިކަމާއި އެހީތެރިވެދެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެބަހީ: ތަ مشرك ން އިމާންނުވުމުން) ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ 1 އަދި އެމީހުން إسلام دين ނާ ދެކޮޅަށް ހަދާހެދުމާއި ހަދާ މަކަރުގެ ސަބަބުން ހިތްދަތި ނުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٢٨) ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ تقوى ވެރިވި މީހުންނާއި އަދި އެމީހުން إحسان ތެރިކަމުގައިވި މީހުންނާ އެކުގައެވެ.